

Klimaatadaptatie in Overijssel

Nota van Bevindingen

Colofon

De Rekenkamer Oost-Nederland is een onafhankelijk orgaan dat onderzoek doet naar de doeltreffendheid, doelmatigheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Gelderland en Overijssel.

De bestuursleden van de Rekenkamer zijn: de heer drs. M.M.S. Mekel (voorzitter), de heer ir. T.J.A. Gies (plv. voorzitter) en mevrouw drs. S.C. van der Haagen. De secretaris-directeur is mevrouw drs. S.W. Mathijssen RO.

Dit rapport is voorbereid door een onderzoeksteam bestaande uit de heer S.S. Kooistra MSc, de heer W. van Rooijen MSc en mevrouw drs. K. IJssels.

Rekenkamer Oost-Nederland
Sijzenbaanplein 11-15
7411 HL Deventer
Telefoon: 0570 - 66 58 00
info@rekenkameroost.nl
www.rekenkameroost.nl
Bluesky: @rekenkameroost.bsky.social
LinkedIn: Rekenkamer Oost-Nederland

Klimaatadaptatie in Overijssel

Nota van Bevindingen

Deventer, november 2025

Inhoudsopgave

1	Over dit onderzoek.....	6
1.1	Aanleiding.....	6
1.2	Achtergrond	7
1.3	Wat heeft de rekenkamer onderzocht?.....	8
1.4	Leeswijzer.....	9
2	Beleidskaders en doelen.....	10
2.1	Landelijke beleidskaders	11
2.1.1	Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie.....	11
2.1.2	Deltaprogramma Zoetwatervoorziening	14
2.1.3	Nationale Adaptatiestrategie	16
2.1.4	Kamerbrief Water en Bodem Sturend	17
2.2	Provinciale beleidsdoelen	19
2.2.1	Position Paper provincies 'Naar een klimaatbestendig Nederland' ...	19
2.2.2	Provinciale doelen en rolopvatting.....	20
3	Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden	25
3.1	Provinciale taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden	26
3.1.1	Vanuit landelijke kaders	26
3.1.2	Vanuit eigen initiatief	27
3.2	Samenwerkingsverbanden.....	27
3.2.1	DPRA werkregio's	28
3.2.2	Zoetwatervoorziening Oost-Nederland	35
4	Provinciale inzet	37
4.1	Organisatie van klimaatadaptatie binnen de provincie	39
4.2	'Klimaatproof' maken van het provinciale beleid	40
4.3	Volwaardig meedoen in alle werkregio's.....	43
4.3.1	Werkregio's	43
4.3.2	Zoetwatervoorziening Oost-Nederland	48
4.4	Faciliterende en stimulerende rol	51
4.5	Programma's met raakvlakken met klimaatadaptatie.....	53
5	Resultaten en informatievoorziening.....	56
5.1	Monitoring van resultaten en effecten.....	57
5.2	Klimaatproof maken van provinciaal beleid	58

5.3	Informatiepositie Provinciale Staten	63
5.3.1	Statenbrieven en Voorstellen	63
5.3.2	P&C documenten.....	64

1 Over dit onderzoek

In dit eerste hoofdstuk wordt de aanleiding van het onderzoek besproken. Het onderwerp wordt ingeleid, de achtergrond wordt op hoofdlijnen besproken en tenslotte volgt er een leeswijzer voor de rest van het onderzoek.

1.1 Aanleiding

De gevolgen van klimaatverandering worden elk jaar zichtbaarder. De overstromingen in Valencia van oktober 2024¹ en de bosbranden in Californië² van begin 2025 worden in verband gebracht met klimaatverandering, maar ook dichterbij huis zijn de gevolgen zichtbaar. Overstromingen in Limburg en delen van Duitsland en België in 2021 zijn een voorbeeld van weersextremen die we volgens het KNMI steeds vaker gaan zien.³ In de zomer van 2025 werd vanwege extreme hitte, dat wil zeggen 35 graden of warmer, code oranje uitgegeven in het zuidoosten van ons land en gold het Nationaal Hitteplan voor het hele land.⁴ Ook voor Gelderland en Overijssel zorgen de gevolgen van klimaatverandering voor verschillende problemen. Zo blijkt uit de 'Klimaat-effectatlas'⁵ dat grote delen van Gelderland en Overijssel een 'aanmerkelijk toegenomen kans' hebben op grondwateroverlast in 2050 onder het 'hoge' scenario. Ook bestaat een aanzienlijk deel van de provincies uit hooggelegen zandgronden, waarvan bekend is dat ze erg gevoelig zijn voor droogte.⁶ Extremer weer kan de economische positie, veiligheid en het leefcomfort van inwoners significant veranderen. Om dit te voorkomen en te beperken nemen overheden de afgelopen jaren steeds meer maatregelen die de effecten van extreem weer beperken. Dit heet klimaatadaptatie.⁷

¹ <https://www.nationalgeographic.nl/natuur-leefomgeving/a62838403/dana-storm-spanje-valencia> (11 November, 2024.)

² Williams et al. (2019)

³ KNMI/23 Klimaatscenario's voor Nederland

⁴ <https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/aanhoudende-hitte-eind-juni-2025>

⁵ Een online kaarttool om de verschillende effecten van klimaatverandering weer te geven in Nederland op basis van de KNMI-klimaatscenario's en andere rapporten | <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>

⁶ <https://www.deltaprogramma.nl/gebieden/hoge-zandgronden/voorkeursstrategie> (Geraadpleegd op 31 januari 2025.)

⁷ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatadaptatie#:~:text=De%20aarde%20warmt%20op%20en,Dit%20heet%20klimaatadaptatie> (Geraadpleegd op 31 januari 2025.)

Klimaatadaptatie komt als thema in veel beleidsterreinen terug (van infrastructuur tot landbouw) en op alle bestuurlijke niveaus lopen initiatieven. Dit bemoeilijkt het hebben en houden van overzicht door PS. Dit blijkt ook uit de behoefte van Statenleden om een beter overzicht te krijgen van de taken, verantwoordelijkheden en vorderingen van de provincie op dit thema.⁸ Het bieden van een beter inzicht aan PS vormt daarmee ook aanleiding om dit rekenkameronderzoek uit te voeren.

1.2 Achtergrond

De inzet op klimaatadaptatie heeft zijn oorsprong in rijksbeleid. Het nationaal Deltaprogramma en de sub programma's Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en het Deltaprogramma Zoetwatervoorziening (DPZW) vormen belangrijke kaders voor de provinciale inzet op klimaatadaptatie. In het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie (2018) hebben de provincies zich gecommitteerd aan deze programma's en daarmee aan de doelen om Nederland in 2050 zo klimaatbestendig en waterrobuust mogelijk ingericht te hebben en weerbaar te zijn tegen zoetwatertekort. De inhoud van deze programma's komt in hoofdstuk twee van dit rapport aan de orde.

Zowel voor het DPRA als het DPZW werken provincies samen met gemeenten, waterschappen en andere relevante partijen om de doelen te bereiken. Deze samenwerking vindt plaats in werkregio's en zoetwaterregio's. De samenwerking binnen de werkregio's en de zoetwaterregio's komt in hoofdstuk drie van dit rapport aan de orde.

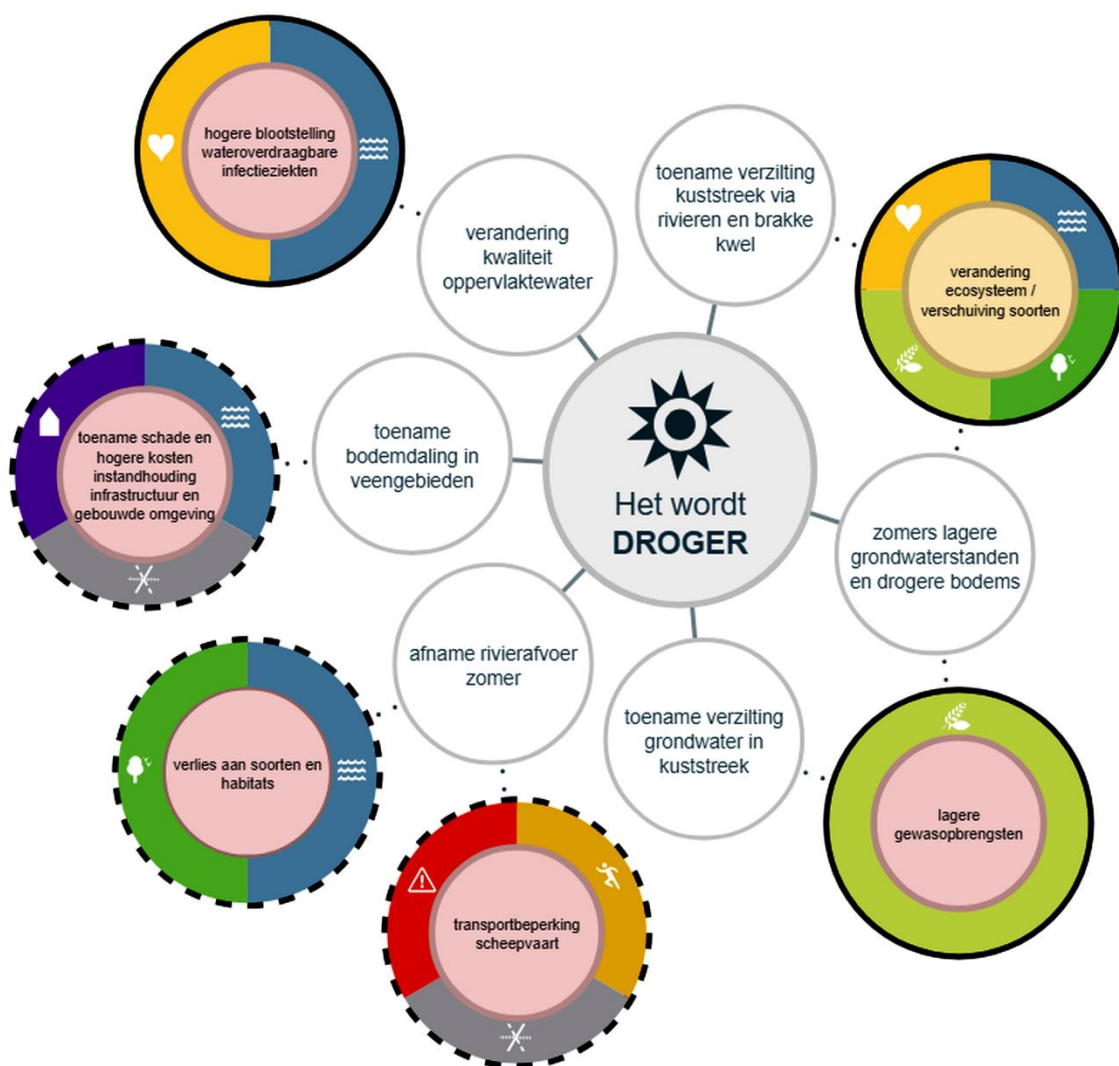
De provincie zet zich zowel met (bestuurlijke) partners als autonoom met eigen initiatieven in op klimaatadaptatie. PS hebben daarvoor in 2021 het Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast vastgesteld. GS hebben daarbij een programma opgesteld.

Klimaatadaptatie raakt aan veel inhoudelijke (provinciale) thema's. Hoe deze thema's met elkaar verbonden zijn is zichtbaar gemaakt in de 'bollenschema's' uit de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) waarin de directe en indirecte gevolgen van klimaatverandering tot uitdrukking komen. Voor de voornaamste klimaattrends (warmer, natter, droger, hogere zeespiegel) is in beeld gebracht wat de effecten en gevolgen zijn voor het publieke domein. Hierbij is ook gekeken hoe de effecten en gevolgen met elkaar verbonden zijn. Deze (ruim 160) klimaatgevolgen kunnen zowel een kans als een bedreiging vormen. Ter illustratie volgt in figuur 1 de klimaattrend 'het wordt droger', met daarin -ten behoeve van de leesbaarheid- de effecten voor een beperkt aantal sectoren.⁹ Alle klimaattrends en bijbehorende effecten zijn te vinden op de website van de NAS (zie de bron onder figuur 1).

⁸ Fractiegesprekken onderzoeksprogramma 2025

⁹ Het betreft de sectoren waterhuishouding, natuur, infrastructuur, gebouwde omgeving en RO en landbouw, tuinbouw en visserij. Overige sectoren komen alleen terug in het figuur wanneer zij in combinatie met de geselecteerde sectoren voorkomen.

Figuur 1: Klimaattrend 'het wordt droger'

Bron: <https://nas-adaptatietool.nl/>

De in de NAS beschreven klimaattrends komen grotendeels overeen met de vier DPRA-thema's: hittestress, droogte, wateroverlast en overstromingsgevaar.

1.3 Wat heeft de rekenkamer onderzocht?

De focus van dit onderzoek ligt op de inzet van de provincie op klimaatadaptatie, zowel binnen de provinciale organisatie als in samenwerkingsverbanden, en de resultaten daarvan. De centrale vraag luidt: *Op welke manier zetten de provincies in op klimaatadaptatie en wat is er bekend over de resultaten?*

Veel van wat de provincie doet heeft indirect te maken met klimaatadaptatie. Denk hierbij bijvoorbeeld aan natuurbeleid. Daarnaast lopen reguliere provinciale taken, bijvoorbeeld op het gebied van wateroverlast en waterveiligheid, vaak door in klimaatadaptatie. Hoewel deze werkzaamheden vaak niet expliciet gericht zijn op klimaatadaptatie, kunnen ze wel klimaatadaptieve effecten hebben. Hierdoor is het soms lastig vast te stellen welke activiteiten gerekend kunnen worden tot inzet op klimaatadaptatie.

Om de reikwijdte van dit onderzoek beheersbaar te houden, kozen we er in eerste instantie voor om ons te richten op de inzet die de provincie zelf expliciet benoemd als klimaatadaptatie. Deze afbakening zou op sommige vlakken echter een te beperkt beeld opleveren van klimaatadaptatie als thema binnen de provincie. Om recht te doen aan het onderwerp hebben we in het onderzoek een brede blik op het thema gehanteerd.

Afbakening

Voor de tijdsafbakening hanteren we de periode van 2019 tot en met 2024. De reden hiervoor is de aanvang van de nieuwe coalitieperiode in beide provincies en daarmee de start van nieuw provinciaal beleid. Ook de cyclische doorwerking van de landelijke beleidslijnen speelt een rol. Het DPRA en het DPZW verlopen in cycli van zes jaar die niet gekoppeld zijn aan coalitieperiodes. Om deze reden is besloten om ook 2024 mee te nemen in het onderzoek. Voor de beschrijving van de oorsprong van het beleid gaan we -waar nodig- wat verder terug in de tijd. Daar waar eerder provinciaal beleid nog relevant is voor de onderzochte periode gaan we daar eveneens op in. Het onderzoek is geen effectiviteitsonderzoek. De effecten van klimaatadaptatieve maatregelen zijn (vooralsnog) moeilijk vast te stellen (zie ook hoofdstuk vijf). Bovendien liggen de doelstellingen ver in de toekomst (2050) en veranderen de omstandigheden voortdurend, waardoor er geen rechtlijnig pad is van de huidige naar de gewenste situatie. Met het onderzoek wordt in beeld gebracht of voldaan wordt aan de voorwaarden om doeltreffend te kunnen zijn. Dit houdt in dat we niet kijken naar de mate waarin de provincie klimaatadaptief is, maar naar de voortgang van de provincie om klimaatadaptief te worden.

1.4 Leeswijzer

In het tweede hoofdstuk van deze nota gaan we in op de landelijke beleidskaders, gevolgd door de provinciale (beleids)kaders op het gebied van klimaatadaptatie. Het derde hoofdstuk is gewijd aan taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de provincie binnen en buiten de diverse samenwerkingsverbanden waarmee aan klimaatadaptatie wordt gewerkt.

De inzet van de provincie staat centraal in het vierde hoofdstuk. In het laatste hoofdstuk gaan we in op de bereikte resultaten en de informatievoorziening aan Provinciale Staten (PS).

2 Beleidskaders en doelen

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kaders en doelen voor de provincie op het gebied van klimaatadaptatie beschreven.

Bevindingen:

- Er zijn meerdere landelijke beleidslijnen op het gebied van klimaatadaptatie. De provincie is bij allemaal in meer of mindere mate betrokken. De vier belangrijkste kaders zijn het Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), het Deltaplan Zoetwatervoorziening (DPZ), de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) en de Kamerbrief Water en Bodem Sturend.
- De deelprogramma's van het Nationaal Deltaprogramma - het DPRA en het DPZ - verdelen Nederland op twee verschillende manieren in regio's. De provincie werkt binnen deze regio's met andere overheden en maatschappelijke partners samen. Deze samenwerkingsverbanden richten zich op: bestrijding van hitte, droogte, wateroverlast en overstromingsgevaar.
- De Nationale Adaptatie Strategie en de Kamerbrief Water en Bodem Sturend functioneren als kaders voor decentrale overheden om concrete doelen op het gebied van klimaatadaptatie te stellen. De recente uitwerking van de NAS in een uitvoeringsprogramma (het NUPKA) concretiseert de opgaven binnen meerdere thema's.

2.1 Landelijke beleidskaders

De opgave rond klimaatadaptatie kreeg in de afgelopen tien jaar groeiende aandacht van het Rijk en werd ondergebracht in verschillende landelijke beleidskaders. In deze paragraaf wordt de ontwikkeling van deze beleidskaders in beeld gebracht en wordt toegelicht hoe ze in de onderzochte periode zijn uitgewerkt. We richten ons hierbij op landelijke beleidskaders met betrekking tot klimaatadaptatie die voor provincies relevant zijn. Omdat landelijk beleid een aantal keer verder teruggaat dan de periode die in dit onderzoek centraal staat (2019-2024), gaan we waar nodig iets verder terug in de tijd. Vier landelijke kaders staan centraal: het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA), het Deltaprogramma Zoetwatervoorziening (DPZW), de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) en de Kamerbrief Water en Bodem Sturend.

2.1.1 Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie

Sinds 2014 is er binnen het Nationaal Deltaprogramma aandacht voor de gevolgen van klimaatverandering voor de fysieke leefomgeving in de vorm van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie. Het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) heeft als doel om ervoor te zorgen dat Nederland in 2050 zo klimaatbestendig en waterrobuust mogelijk is ingericht.¹⁰ Het DPRA valt onder de verantwoordelijkheid van de Deltacommissaris. De decentrale overheden hebben zich ook gecommitteerd aan het DPRA via het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie. In 2014 werd een tussentijds doel geformuleerd: alle overheidslagen dienen in 2020 hun beleid en handelen te hebben afgesteld op klimaatadaptatieve maatregelen.¹¹ Het DPRA is gericht op vier thema's:

- Wateroverlast
- Hittestress
- Droogte
- Overstromingen

Binnen het DPRA zijn er zeven ambities geformuleerd, waarvan drie ambities cyclische processtappen betreffen. Deze cyclus bestaat uit het in kaart brengen van kwetsbaarheden via 'stresstesten'¹², het voeren van 'risicodialogen' over de uitkomsten van de stresstesten met maatschappelijke partners en het daarna opstellen van uitvoeringsagenda's met concrete acties. Deze stappen worden elke zes jaar herhaald. In figuur 2 staan alle ambities weergegeven.

¹⁰ Nationaal Deltaprogramma 2025

¹¹ Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie 2014

¹² Een gestandaardiseerde procedure om de risico's van een gebied bij extreme weersomstandigheden in kaart te brengen

Figuur 2: Ambities DPRA

Bron: <https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/nieuws/2018/werkregio/>

Tot 2018 was het de bedoeling dat alle deelnemers aan het DPRA dit afzonderlijk uitvoerden. Na een evaluatie in 2017 bleek echter dat er nog te weinig gebeurde om de gestelde doelen te halen, met name het tussentijdse doel richting 2020. Om de daadkracht van het DPRA te vergroten is Nederland in 2018 opgedeeld in 45 'werkregio's' en zeven 'gebiedsoverleggen'. Gebiedsoverleggen zijn brede samenwerkingsverbanden (vaak toebedeeld aan al bestaande overlegstructuren) die de voortgang van het DPRA monitoren en rapporteren aan het Ministerie van I&W. Binnen het gebied van elk van deze gebiedsoverleggen liggen meerdere werkregio's. Dit zijn samenwerkingsverbanden van gemeenten, provincies, waterschappen en eventueel andere relevante partijen.¹³ Het uitvoeren van stresstests en risicodialogen, het opstellen van uitvoeringsagenda's, en de coördinatie hiervan is sinds 2018 een taak van deze DPRA-werkregio's. In figuur 3 is te zien hoe Nederland verdeeld is in gebiedsoverleggen en werkregio's.

¹³ Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie 2018

Figuur 3: Verdeling van Nederland in gebiedsoverleggen en werkregio's

13

Klimaatadaptatie in Overijssel

Bron: <https://klimaatadaptatienederland.nl/beleid/nationale-aanpak/dpra/organisatie/werkregio/>

In 2021 koos het Rijk er voor om de voortgang van de DPRA-werkregio's verder aan te moedigen via een subsidieregeling: de Impulsregeling Klimaatadaptatie (vanaf nu 'Impulsregeling').¹⁴ Deze impulsregeling is een rijkssubsidie om klimaatadaptatieve maatregelen te versnellen in werkregio's. Het Rijk stelde € 200 miljoen beschikbaar, decentrale overheden financierden gezamenlijk € 400 miljoen middels cofinanciering.

¹⁴ [Impulsregeling](#)

Bij de verdeling van het geld over de werkregio's is een verdeelsleutel gebruikt op basis van de kenmerken van werkregio's (oppervlakte en inwoneraantal). De gelden waren bedoeld om projecten uit de uitvoeringsagenda's van de werkregio's (met uitzondering van projecten omtrent hittestress¹⁵) te versnellen. De subsidie kon alleen aangevraagd worden door de werkregio's en betrof maximaal 33% van de kosten. Het aanvragen van de subsidieregeling kon tot eind 2023, maar lopende projecten kunnen uitgevoerd worden tot en met 2027. Het Rijk evalueert de Impulsregeling in 2025.¹⁶

De provinciale bestuurslaag is direct bij het DPRA betrokken door deelname aan werkregio's, cofinanciering van de Impulsregeling klimaatadaptatie, en deelname aan het gebiedsoverleg. De provincie Overijssel is onderverdeeld in vier werkregio's. Ook neemt de provincie Overijssel deel aan het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-Oost, zowel ambtelijk als bestuurlijk. De verdeling van verantwoordelijkheden binnen deze samenwerkingsverbanden wordt in hoofdstuk 3 verder toegelicht.

2.1.2 Deltaprogramma Zoetwatervoorziening

Door klimaatverandering neemt de kans op droogte toe. Om er voor te zorgen dat de zoetwatervoorzieningen voor de toekomst veilig worden gesteld is er vanaf 2014 binnen het Nationaal Deltaprogramma aandacht voor zoetwateropgaven in de vorm van het Deltaprogramma Zoetwater (DPZW). De decentrale overheden hebben zich gecommitteerd aan het DPZW via het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie. Het einddoel van het programma is om er voor te zorgen dat Nederland in 2050 weerbaar is tegen zoetwatertekort.¹⁷ Dit moet worden gerealiseerd door het vergaren van kennis over wateropgaven, het nemen van fysieke maatregelen zoals het vergroten van waterbuffers, en de borging van waterbelangen in (lokale) omgevingsplannen en regelgeving. Vergelijkbaar met het DPRA is het DPZW cyclisch vormgegeven. Het programma wordt iedere zes jaar herijkt en bestaat uit verschillende fases (soms ook tranches genoemd). Bij iedere fase hoort een eigen focus en budget. De eerste fase liep van 2015 tot en met 2021. Momenteel bevindt het DPZW zich in de tweede fase, deze loopt tot en met 2027.

Zoetwateropgaven verschillen sterk per gebied. Voor de uitvoering van het DPZW is Nederland daarom opgedeeld in zes 'zoetwaterregio's'. Zoetwaterregio's zijn samenwerkingsverbanden van provincies, waterschappen, gemeenten en andere betrokken regionale partijen en zijn verschillend georganiseerd. Iedere zoetwaterregio heeft een uitvoeringsprogramma opgesteld met daarin concrete afspraken, maatregelen en een financieel kader. Het Rijk financiert het DPZW vanuit het Deltafonds, dat wordt aangevuld met regionale cofinanciering. Voor de eerste fase was een totaalbudget van € 510 miljoen (waarvan € 150 miljoen uit het Deltafonds) beschikbaar. Voor de tweede fase is een totaalbudget van € 800 miljoen (waarvan € 250 miljoen uit het Deltafonds) beschikbaar.¹⁸

¹⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0044224/2021-01-01>

¹⁶ Kamerbrief Impulsregeling klimaatadaptatie 2020

¹⁷ Deltabeslissing Zoetwater 2021

¹⁸ Deltaplan Zoetwater 2022-2027 (Fase 2)

Een aanzienlijk deel van de gelden gaan naar de zoetwaterregio's op de hoge zandgronden (zie figuur 4): €290 miljoen van de € 510 miljoen in de eerste fase, € 400 miljoen van de € 800 miljoen in de tweede fase.

Figuur 4: Verdeling van zoetwaterregio's

Bron: <https://www.deltaprogramma.nl/documenten/kaarten/2021/09/21/zoetwaterregios-2021>

De provincie Overijssel is bij de DPZW betrokken door middel van deelname aan het programma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON). Dit is de inhoudelijke invulling van de DPZW in zoetwaterregio Hoge Zandgronden-Oost, waar Overijssel onder valt. De rol en verantwoordelijkheden van de provincie Overijssel binnen deze samenwerking wordt in hoofdstuk 3 verder toegelicht.

2.1.3 Nationale Adaptatiestrategie

Naar aanleiding van de door het KNMI geschetste Klimaatscenario's uit 2014 besloot het Rijk dat er een overkoepelende nationale strategie nodig was voor de opgave klimaatadaptatie. Deze strategie, de Nationale Adaptatiestrategie (NAS), kwam er in 2016. De aanleiding voor het opstellen van een overkoepelende strategie was de constatering dat de effecten van een veranderd klimaat verreikender zullen zijn dan de toen al lopende Deltaprogramma's aankunnen. De NAS loopt dan ook parallel aan de eerder besproken Deltaprogramma's. Binnen de NAS wordt vastgesteld dat overstroming als klimaatrisico reeds voldoende is ondergebracht in het bestaande Deltaprogramma, en dat de NAS moet dienen als antwoord op een reeks "nieuwe" klimaatrisico's:

- Hittestress bij burgers;
- Uitval van voorzieningen door extreem weer;
- Oogst- en andere landbouwschade;
- Schade aan flora en fauna door schuivende klimaatzones;
- Gezondheidsverlies en toename van allergieën en infecties;
- 'Cumulatieve effecten' van de ene sector op de ander.¹⁹

De NAS verbreedde het thema klimaatadaptatie, maar, zo bleek in een evaluatie in 2022, was als breed strategiedocument lastig in de praktijk te brengen. Uit de evaluatie werd duidelijk dat de doelen van het nieuwe beleid concreter moesten worden, en er meer uitvoeringskracht bij verantwoordelijke overheden moest komen te liggen om deze doelen te bewerkstelligen. Ook moest er meer aandacht komen voor de gevolgen van klimaatverandering voor mens, cultuur en natuur.²⁰ Deze evaluatie leidde tot een nieuw uitvoeringsprogramma van de bestaande strategie, het Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUPKA) uit 2023. Het NUPKA herverdeelde de ambities uit de NAS in vier thema's:²¹

- Water
- Landbouw, natuur en milieu
- Mens en cultuur
- Wonen en werken

¹⁹ NAS

²⁰ Evaluatie NAS

²¹ NUPKA

In het NUPKA zijn per thema doelen gesteld voor de toekomst die tijdgebonden zijn, en wordt een overzicht gegeven van welke partijen verantwoordelijk zijn voor de onderdelen van het voorgestelde beleid.

Op sommige vlakken worden nieuwe opgaven in beeld gebracht, op andere vlakken dient het NUPKA als aanvulling op bestaand beleid uit het DPRA. Het doel van het NUPKA is enerzijds om te verduidelijken welke partijen bij welke opgave aan zet zijn, en anderzijds om samenwerkingen op sectoraal gebied aan te moedigen om tot sectorspecifieke uitvoeringsprogramma's te komen. Dit is deels bewerkstelligd in de vorm van sectorale plannen voor onder andere de bouw en de agrarische sector, maar wordt voor veel andere sectoren nog verder uitgewerkt. Een groot deel van de plannen en taakverdelingen binnen het NUPKA loopt tot en met 2025. Na afloop van het programma wordt de NAS herzien.

In het NUPKA staan een aantal acties waar de provinciale bestuurslaag uitvoerder of partner is. Dit zijn acties op verschillende thema's, denk bijvoorbeeld aan: de verkenning van de landelijke maatlat klimaatadaptieve bouw, het opzetten van monitoringssystemen en verkennen van structurele financiering binnen de DPRA-werkregio's, het uitvoeren van waterkwaliteitsprogramma's, etc. De provincie handelt als partner of uitvoerder bij deze diverse acties. In het NUPKA is één actie opgenomen waar de provincie zelf de verantwoordelijke is: het uitvoeren van bovenregionale stresstesten. Deze taak is als bestuurlijke verplichting onderling vastgelegd binnen het Bestuurlijk Overleg Water, dat de minister van Infrastructuur en Waterstaat driemaal per jaar voert met de bestuurders van de waterschappen, provincies, gemeenten, drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat, de Regionale Bestuurlijke Overleggen (RBO's), het ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke ordening (VRO) en de Deltacommissaris. De bovenregionale stresstesten worden in hoofdstuk 3 verder toegelicht.

2.1.4 Kamerbrief Water en Bodem Sturend

In 2022 publiceerde het Ministerie van I&W de Kamerbrief 'Water en Bodem Sturend'. Deze kamerbrief bevat een visie over hoe we in Nederland om dienen te gaan met ruimtelijke ordening. De kamerbrief staat los van de eerder besproken Deltaprogramma's en de NAS. De minister constateert dat Nederland door de gevolgen van klimaatverandering tegen de grenzen van het water- en bodemsysteem aanloopt en dat hier in de ruimtelijke ordening rekening mee gehouden moet worden. De belangen van het water- en bodemsysteem zouden voortaan sturend moeten zijn in de ruimtelijke ordening in plaats van andersom. Dit krijgt uitwerking in de volgende uitgangspunten:

- Niet afwentelen: Negatieve gevolgen van ruimtelijke keuzes mogen niet afgewenteld worden op toekomstige generaties, andere gebieden of het publieke belang. Dit betekent dat er bij nieuwe ontwikkelingen altijd rekening gehouden moet worden met de gevolgen van klimaatverandering.
- Er moet meer rekening gehouden worden met de kans op weersextremen.
- Het bodemsysteem moet vitaler gemaakt worden, dit zorgt voor minder kwetsbaarheid voor droogte en wateroverlast. Dit wordt o.a. gedaan door de bodem minder af te graven, minder af te dekken en minder te vervuilen.

- Decentrale overheden moeten meer aandacht hebben voor meerlaagse veiligheid.
- Uitdagingen op het gebied van water en bodem moeten meer gekoppeld worden aan andere uitdagingen in gebiedsprocessen.
- Als overheden willen afwijken van juridische bepalingen op dit thema, moet dat uitlegbaar en toetsbaar zijn en moet dat de doelen niet in gevaar brengen (*comply or explain*).

De principes uit deze Kamerbrief moeten uiteindelijk verwerkt worden in sectorale plannen, de ruimtelijke visies en verordeningen van alle bestuurslagen. In 2024 heeft het Kabinet Schoof een aanvullende Kamerbrief geschreven over dit onderwerp.²² In de brief worden de uitgangspunten van de brief uit 2022 onderschreven, maar wordt ook geconstateerd dat ze door sommige bestuurders en marktpartijen als mogelijk belemmerend werden ervaren. In reactie daarop past het Kabinet het centrale uitgangspunt aan naar ‘rekening houden met water en bodem’.

2.2 Provinciale beleidsdoelen

Normen:

- De doelen zijn meetbaar en tijdgebonden geformuleerd.

Bevindingen:

- Provincies, waaronder Overijssel, hebben gezamenlijk hun uitgangspunten en prioriteiten m.b.t. klimaatadaptatie vastgelegd in een position paper.
- GS hebben door de jaren heen hun doelen en rolopvatting over klimaatadaptatie gepresenteerd in de Omgevingsvisie, een door GS vastgesteld programma en enkele Statenbrieven
- In het In het Programma Klimaatadaptatie staat onder de noemer doelen de rolopvatting van GS beschreven evenals een procesdoel om klimaatadaptatie in eigen beleid op te nemen. Het beoogde resultaat is om klimaatadaptatie zoveel mogelijk in Omgevingsvisie of omgevingsprogramma te verwerken. Dit procesdoel is qua tijd meetbaar geformuleerd.
- GS hebben geen meetbare en tijdgebonden inhoudelijke doelen geformuleerd voor klimaatadaptatie, anders dan de landelijke doelstelling.
- In 2021 is het Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast aan PS voorgelegd. In de bespreking ervan geven PS aan behoefte te hebben aan visie en ambitie op het thema, om de investeringen te kunnen beoordelen. Omdat zij de noodzaak van het Investeringsvoorstel zien, stemmen PS in met het Investeringsvoorstel.
- De gedeputeerde heeft bij de bespreking van het Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast toegezegd om met een routekaart en afwegingskader voor klimaatadaptatie te komen bij de vaststelling van de Omgevingsvisie. Het afwegingskader is er met de concept Omgevingsvisie van juni 2024 gekomen, de routekaart is er niet gekomen.
- Eind 2021 wordt het programma Klimaatadaptatie 2019-2023 vastgesteld door GS. Het is een uitvoeringsprogramma en is (daarom) niet naar PS gestuurd.
- In de ontwerpversies van de nieuwe Omgevingsvisie en Regionaal Water Programma wordt opnieuw aandacht besteed aan klimaatadaptatie en worden de opgaven verbonden aan het water- en bodemsysteem.

In deze paragraaf gaan we in op de doelen voor klimaatadaptatie zoals de provincie Overijssel deze heeft geformuleerd. Omdat de provincies gezamenlijk een position paper Klimaatbestendig Nederland hebben opgesteld, starten we deze paragraaf daarmee.

2.2.1 Position Paper provincies ‘Naar een klimaatbestendig Nederland’

In 2020 bracht het IPO haar position paper ‘Naar een klimaatbestendig Nederland’ uit.

Daarin is de provinciale kijk op de breedte, de uitgangspunten en de inzet ten aanzien van een klimaatbestendig Nederland opgenomen. In het document staan zeven provinciale uitgangspunten voor de aanpak van klimaatadaptatie opgenomen:

1. Provincies benaderen klimaatadaptatie vanuit een brede invalshoek;
2. Provincies werken het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie actief uit;
3. Provincies willen sturing die past bij het karakter en schaal van de opgave;
4. Provincies gaan voor verregaande en intensieve samenwerking;
5. Provincies doen aan regionale kennisontwikkeling en -deling;
6. Provincies geven het goede voorbeeld;
7. Provincies borgen uitgangspunten in beleid.

In het position paper is opgenomen dat, hoewel elke provincie de ruimte heeft om eigen prioriteiten te stellen in overleg met regionale partners, de gezamenlijk inzet als provincies gericht is op de volgende thema's:

- Klimaatbestendig en waterrobuust wonen;
- Klimaatbestendige en circulaire bedrijventerreinen en kantoorlocaties;
- Waterrobuuste inrichting en waterrobuust gebruik van Nederland;
- Energietransitie en klimaatakkoord;
- Vitaal landelijk gebied; toekomstbestendige natuur, landschap en landbouw;
- Regionale bereikbaarheid door klimaatbestendige aanleg, onderhoud en beheer;
- Vitale en kwetsbare functies en netwerken klimaatproof maken.

In het document staat waar provincies op kunnen worden aangesproken:

- De provincie is vooral een 'belangenassembleur' die lokale belangen bij elkaar brengt op regionaal niveau, zodat deze meer opleveren dan de som der delen.
- De provincie signaleert en agendeert opgaven, zeker wat betreft de objecten en functies die onder provinciale verantwoordelijkheid vallen maar ook met het oog op de regionale samenhang;
- De provincie inspireert en formuleert een regionale visie op de opgaven, ook als het om richtinggevende keuzes gaat op bovenregionaal niveau die volgen uit gemeentelijke stresstesten;
- De provincie ondersteunt andere partijen en vervult zo nodig de rol van opdrachtgever, waarbij het faciliteren kan bestaan uit kennis, netwerk en kunde, maar ook financieel (elke provincie maakt hierin eigen afwegingen);
- De provincies organiseren de samenwerking, voor klimaatadaptatie met name tussen de stad en het omliggende gebied;
- De provincie is regionaal belangenbehartiger en regionaal 'kennismakelaar' en zal daartoe passende instrumenten ontwikkelen of anderen daartoe ondersteunen;
- De provincie voert wettelijke taken in interbestuurlijk toezicht uit, rekening houdend met de beleidsontwikkeling die adaptatie de komende jaren nog vraagt.

2.2.2 Provinciale doelen en rolopvatting

In de periode die centraal staat in dit onderzoek (2019-2024) zijn de doelen en de rolopvatting van de provincie op het gebied van Klimaatadaptatie in verschillende documenten aan de orde geweest.

In deze paragraaf wordt hiervan een chronologisch beeld gegeven. Daarbij betrekken we ook documenten die niet de status van ‘kader vastgesteld door PS’ hebben en documenten die net buiten de onderzoeksperiode vallen. Dit om een zo volledig mogelijk beeld van doelen op het gebied van klimaatadaptatie weer te geven. In tabel 1 worden de stukken schematisch weergegeven en wordt aangegeven wat de doelen van de provincie zijn op het gebied van klimaatadaptatie.

Tabel 1: Overzicht doelen en rolopvatting klimaatadaptatie

Titel	Jaar	Vastgesteld door	Doelen en rolopvatting
Regionaal Adaptatie Plan	2017	GS	In 2020 klimaatadaptief handelen; In 2050 klimaatadaptief en waterrobuust zijn; Een stimulerende en faciliterende rol aannemen richting andere partijen
Omgevingsvisie (actualisatie)	2018	PS	Samen met bestuurlijke partners zorgen voor een klimaatbestendig Overijssel; In 2050 klimaatadaptief en waterrobuust zijn
Coalitieakkoord 'Samen bouwen aan Overijssel'	2019	Coalitie	Samen met partners komen tot actieplannen; Het aannemen van een stimulerende en faciliterende rol
Beleidsbrief Hitte, Droogte en Wateroverlast	2020	GS	Samen met partners komen tot actieplannen; Kansrijke combinaties maken met andere opgaven; Het aannemen van een stimulerende en faciliterende rol
Investeringsbesluit Hitte, Droogte en Wateroverlast	2021	PS	Geen expliciete doelen of ambities geformuleerd
Programma Klimaatadaptatie 2019-2023	2021	GS	Provinciaal beleid 'klimaatproof' maken door het thema in de Omgevingsvisie te integreren; Volwaardig partner zijn binnen de werkregio's; Het aannemen van een stimulerende en faciliterende rol
Statenbrief Hitte Droogte Wateroverlast	2023	GS	Werken aan een adaptief watersysteem en een goede waterverdeling bij droogte en wateroverlast
Coalitieakkoord 'Schouder aan schouder'	2023	Coalitie	De provincie klimaatbestendig inrichten in zowel de stad als op het platteland, met samenwerkingspartners en inwoners
Ontwerp Omgevingsvisie	2025	-	Het realiseren van een klimaatbestendig en waterrobuust water- en bodemsysteem; Vervuiling en uitputting van natuurlijke bronnen zoals de zoetwatervoorraad en bodems tegengaan
Ontwerp Regionaal Waterprogramma (RWP)	2025	-	Het realiseren van een klimaatbestendig en waterrobuust water- en bodemsysteem; Vervuiling en uitputting van natuurlijke bronnen zoals de zoetwatervoorraad en bodems tegengaan

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland

Uit tabel 1 blijkt dat in de stukken naast processtappen ook met name de rolopvatting wordt weergegeven. GS zetten door de jaren heen in verschillende visies, plannen, brieven en programma's hun insteek en doelen uiteen over klimaatadaptatie.

In 2017 stelden GS het Regionaal Adaptatieplan (RAP) vast. Hoewel dit plan formeel buiten onze onderzoeksperiode valt, vormt het wel het begin van de inzet van GS op klimaatadaptatie. GS onderschrijven de landelijke doelen en ambities op klimaatadaptatie uit het DPRA in het RAP en de NAS en spreken uit een stimulerende en faciliterende rol aan te willen nemen richting partners. Deze rolopvatting komt hierna in ieder beleidsstuk terug.

In het coalitieakkoord 'Samen bouwen aan Overijssel' spreken de coalitiepartijen uit dat de provincie, naast het aannemen van een faciliterende en stimulerende rol, ook moet komen tot actieplannen samen met bestuurlijke partners. Dit sluit aan bij de stap uit de 'DPRA-cyclus' om tot uitvoeringsagenda's te komen. GS hebben het coalitieakkoord verder uitgewerkt in een beleidsbrief uit 2020, waar dezelfde rolopvattingen in worden herhaald, en het Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast waar de inzet op klimaatadaptatie verder is uitgewerkt en van budget is voorzien. In maart 2021 legden GS aan PS het Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast voor. PS hebben het Investeringsvoorstel behandeld in de commissievergadering van 24 maart 2021.²³ Na de commissievergadering hebben GS een brief met bijlagen aan PS gestuurd naar aanleiding van de door PS-leden gestelde vragen.²⁴ In de PS-vergadering van 31 maart geven PS aan het belang van het Investeringsvoorstel te onderkennen, maar behoefte te hebben aan een visie en ambitie op dit onderwerp, ook om te kunnen bepalen of de investering wel voldoende is. De portefeuillehouder zegde namens GS toe een routekaart en een afwegingskader 'klimaatrobuust Overijssel' toe te sturen die bij de Omgevingsvisie vastgesteld kan worden. PS stemden unaniem in met het voorstel in de Statenvergadering van 31 maart.²⁵ Dit afwegingskader is er met de 'Redeneerlijn' met de concept Omgevingsvisie uit juni 2024 gekomen. De toegezegde routekaart is er niet gekomen. Het Investeringsvoorstel (vanaf nu 'Investeringsbesluit') wordt inhoudelijk verder besproken in hoofdstuk 4.

Als uitwerking van het Investeringsbesluit hebben GS in december 2021 het Programma Klimaatadaptatie 2019-2021 vastgesteld. Ambtelijk wordt het programma als uitvoeringsprogramma gekenschetst, PS ontvingen het programma om die reden niet. In het Programma worden drie doelen genoemd:

1. Provinciaal beleid 'klimaatproof' maken (water, natuur, landbouw, infrastructuur, stedelijke inrichting en wonen);
2. Volwaardig deelnemen aan de vier werkregio's, waarbij ze tegelijkertijd het DPRA-proces willen stimuleren, versnellen en faciliteren en tegelijkertijd sturen op gedeelde uitgangspunten in de vier werkregio's;
3. Voorzien in een stimulerende rol richting partijen (met het aanbieden en opdoen van kennis, creëren van bewustwording en handelingsperspectief).

Over het beoogde resultaat van deze doelen schrijven GS in het Programma dat ze zoveel mogelijk verwerkt moeten zijn in de Omgevingsvisie of omgevingsprogramma.

²³ https://overijssel.notubiz.nl/bijeenkomst/757257/Statencommissiedag_24-03-2021

²⁴ https://overijssel.notubiz.nl/vergadering/757264_agendapunt_9

²⁵ <https://overijssel.notubiz.nl/vergadering/757264>

Opgaven die zich daar niet voor lenen moeten worden ondergebracht in een vereenvoudigd provinciaal uitvoeringsprogramma in de volgende coalitieperiode. Er is geen vervolg gekomen op het Programma Klimaatadaptatie.

Vanaf 2023 worden de principes van de Kamerbrief Water en Bodem Sturend gekoppeld aan de doelen en ambities op het gebied van klimaatadaptatie. Zo benoemen GS de Kamerbrief in een Statenbrief in 2023 en spreken uit dat ze willen werken aan een adaptief watersysteem en een goede waterverdeling bij droogte en wateroverlast. Later in 2023 schrijven de coalitiepartijen in het coalitieakkoord dat ze de provincie klimaatbestendig inrichten en inzetten op de energietransitie. De gedachtegang die daarbij gehanteerd wordt, is dat hoe sneller maatregelen genomen worden, hoe meer deze opleveren voor de samenleving. Via ruimtelijke inrichting wil de coalitie beter in spelen op de gevolgen van klimaatverandering. Dit moet gedaan worden in zowel de stad als op het platteland, met samenwerkingspartners en inwoners. GS werken vanaf 2023 aan een nieuwe Omgevingsvisie. Ook wordt er in het kader van de Omgevingswet een Regionaal Waterprogramma (RWP) opgesteld. Hoewel beide documenten eigenlijk buiten de afbakening van het onderzoek vallen, nemen we ze voor de volledigheid wel mee in deze nota van bevindingen. PS stelden in 2021 al een RWP vast, maar deze bevatte geen nieuw beleid en geen verwijzingen naar klimaatadaptatie.²⁶ In mei 2025 zijn ontwerpversies van de nieuwe Omgevingsvisie en RWP vrijgegeven voor inspraak. In beide documenten wordt klimaatadaptatie verder gekoppeld aan Water en Bodem Sturend. Zo staat in zowel de ontwerp Omgevingsvisie als het ontwerp RWP dat er gestreefd wordt naar een klimaatrobuust water- en bodemsysteem door beter aan te sluiten bij de natuurlijke kenmerken en processen. Ook moet vervuiling en uitputting van natuurlijke bronnen zoals de zoetwatervoorraad en bodems worden tegengegaan.

²⁶ *Statenvoorstel nr. 2021/1104497*

3 Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

In dit hoofdstuk worden de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de provincie op het gebied van klimaatadaptatie in beeld gebracht.

Normen:

- De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn duidelijk verdeeld en belegd; provincie en partners erkennen elkaars taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en partijen geven hier invulling aan.

Bevindingen

- Binnen het thema klimaatadaptatie is het uitvoeren van bovenregionale stresstesten voor de provincie de enige bestuurlijke verplichting. Daarnaast zijn er een aantal inspanningsverplichtingen en overeenkomsten die voor de provincie gelden. Dit uit zich vooral in de samenwerking met partners binnen de DPRA-werkregio's en ZON.
- De uitvoering van het DPRA is in 2018 belegd bij werkregio's. Dit zijn samenwerkingsverbanden van gemeenten, provincies en waterschappen. Hoewel de werkregio's over het algemeen dezelfde organisatiestructuur kennen, zijn er ook onderlinge verschillen.
- De provincie neemt deel aan vier werkregio's: Fluvius, RIVUS, SNV en Twents Waternet. Uit de diverse stukken van de werkregio's en interviews met betrokkenen komt naar voren dat de taken en verantwoordelijkheden binnen de werkregio duidelijk verdeeld en belegd zijn en dat hier ook invulling aan gegeven wordt.

De bevindingen gaan verder op de volgende pagina.

- De betrokkenheid van de provincie heeft zich ontwikkeld door de jaren heen waarbij de provincie, verschillend per werkregio, financieel en inhoudelijk meer betrokken is geraakt.
- De rol van de provincie in de werkregio's is die van gelijkwaardig partner. Dit betekent dat de provincie dezelfde hiërarchische en functionele positie inneemt als de andere partners. De provincie draagt financieel bij aan de samenwerking, draait mee in de overlegstructuur en voert haar zelfopgelegde taken uit. In RIVUS is de provincie ook kassier van de zogenoemde Impulsgelden van het Rijk.
- ZON is de invulling van het DPZ in de zoetwaterregio Hogezeandgronden Oost, waar de provincie Overijssel onderdeel van uit maakt. Uit de diverse stukken van ZON en interviews met betrokkenen komt naar voren dat de taken en verantwoordelijkheden binnen ZON duidelijk verdeeld en belegd zijn en dat hier ook invulling aan gegeven wordt.
- De rol van de provincie binnen ZON is die van gelijkwaardig partner. Dit betekent dat de provincie financieel bijdraagt aan de samenwerking, zowel ambtelijk als bestuurlijk deelneemt aan de overlegstructuren en haar deel van het werkprogramma uitvoert. Ook is de provincie kassier van de middelen uit het Deltafonds.

3.1 Provinciale taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

In deze paragraaf wordt uiteengezet welke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden de provincie Overijssel heeft op het gebied van klimaatadaptatie. Als eerste worden taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden die voortkomen uit landelijk beleid behandeld. Vervolgens worden de taken en verantwoordelijkheden voortkomend uit de rolopvatting van de provincie weergegeven.

3.1.1 Vanuit landelijke kaders

Bestuurlijke verplichting

Er is een bestuurlijke verplichting in de context van klimaatadaptatie waarbij de provinciale bestuurslaag de verantwoordelijke partij is. In het Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUPKA) is vastgelegd dat bovenop de stresstesten die worden uitgevoerd binnen werkregio's ook bovenregionale stresstesten uitgevoerd moeten worden.²⁷ De bovenregionale stresstesten focussen op wateroverlast en overstromingen en worden in 2024 en 2025 uitgevoerd. De provincie heeft bij deze stresstesten als hoofdverantwoordelijke de regie. Waterschappen leveren samen met Rijkswaterstaat een inhoudelijke bijdrage.

²⁷ NUPKA

Inspanningsverplichtingen en overeenkomsten

Er zijn verschillende inspanningsverplichtingen en overeenkomsten die voortkomen uit de landelijke beleidskaders. Deze afspraken zijn niet strikt bindend voor de provincie. Wel gaan de afspraken vaak gepaard met de inzet van provinciale middelen in samenwerking met andere overheidslagen en maatschappelijke partners. Dit gebeurde bijvoorbeeld via het Bestuursakkoord Klimaatadaptatie uit 2018. In dit bestuursakkoord spraken alle bestuurslagen een gezamenlijke inzet af om te komen tot klimaatadaptieve maatregelen. De provinciale bestuurslaag werd vertegenwoordigd via het IPO. In het Bestuursakkoord stelden de partijen vast dat er actie ondernomen moet worden om weersextremen beter op te kunnen vangen via ruimtelijke adaptatie en zoetwatermaatregelen. Binnen het Bestuursakkoord binden de betrokken overheidslagen zich aan de ambities van het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) en het Deltaprogramma Zoetwater (DPZW).

De deelname aan de DPRA-werkregio's en DPZW-zoetwaterregio's geldt voor de provincie als een inspanningsverplichting. Vanuit de Deltaprogramma's is bedacht dat via deze samenwerkingsverbanden moet worden toegewerkt naar de doelstellingen uit het Bestuursakkoord. Deze organisatievormen zijn niet juridisch bindend en de rol van de provincie binnen de samenwerkingen ligt niet vast. Het staat de provincie vrij om haar inzet binnen de samenwerkingen zelf vorm te geven. In het Programma Klimaatadaptatie heeft de provincie als doelstelling geformuleerd om volwaardig mee te doen als partner binnen alle vier werkregio's.²⁸ In het kader van Zoetwater Oost Nederland (ZON) heeft de provincie Overijssel een Bestuursovereenkomst²⁹ getekend waarmee ze zich committeert aan het programma.

3.1.2 Vanuit eigen initiatief

Los van verantwoordelijkheden en verplichtingen die voortkomen uit landelijk beleid, kunnen provincies ook zelf beleid voeren of middelen inzetten voor klimaatadaptatie. Uit de eerder besproken Statenbrieven en Programma Klimaatadaptatie blijkt dat de provincie voor zichzelf een faciliterende en stimulerende rol ziet. Deze stimulerende en faciliterende rol komt tot uitdrukking in het Investeringsbesluit Hitte, Droogte en Wateroverlast (HDW), dat in hoofdstuk vier aan de orde komt.

3.2 Samenwerkingsverbanden

In deze paragraaf wordt ingegaan op de diverse samenwerkingsverbanden waar de provincie aan deelneemt in het kader van klimaatadaptatie. Een aanzienlijk deel van de inzet van de provincie gebeurt via of in het kader van deze samenwerkingsverbanden. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op de DPRA-werkregio's, daarna op ZON. Tussen de DPRA-werkregio's zijn verschillen, maar ook veel overeenkomsten. Daarom starten we met een algemene schets van de werkregio's.

²⁸ Programma Klimaatadaptatie 2019-2023, p.14

²⁹ Bestuursovereenkomst Zoetwatervoorziening Oost-Nederland 2022-2027

Per werkregio wordt vervolgens beschreven welke organisaties deelnemen, hoe de samenwerking is gestructureerd, wat doelen en taken zijn en welke rol de provincie inneemt.

3.2.1 DPRA werkregio's

De meeste werkregio's zijn al ouder dan het DPRA en zijn oorspronkelijk als samenwerkingsverband voor de (afval)waterketen begonnen. Deze samenwerkingsverbanden komen voort uit het Bestuursakkoord Waterketen 2007³⁰ en bestonden uit gemeenten, waterschappen en soms waterbedrijven. De geografische afbakening van de werkregio's is dan ook op het rioleringsstelsel gebaseerd. Het doel van de werkregio's was het beperken van de kostenstijging in de waterketen door middel van samenwerking. De provincie was hier niet bij betrokken aangezien dit vooral een taak van de gemeenten en waterschappen is. In 2018 heeft de Deltacommissaris in het Deltaprogramma besloten om de uitvoering van het DPRA te beleggen bij de nieuw op te richten werkregio's. De meeste werkregio's zijn toen gevormd uit deze waterketen-samenwerkingsverbanden.³¹ Hiermee kregen deze samenwerkingsverbanden er een taak bij, of werden nieuw opgericht. De precieze samenstelling van de werkregio's is ten behoeve van de Impulsregeling Klimaatadaptatie in 2020 formeel vastgelegd.³² Organisaties die niet op de lijst bij een werkregio werden genoemd, maar wel mee wilden doen, konden aansluiten. Met deze nieuwe taak sloten ook nieuwe partijen aan zoals landschapbeheerders, landbouw -en natuurorganisatie en ook de provincies.³³ De meeste werkregio's hebben twee 'takken': één gericht op de waterketen en één gericht op klimaatadaptatie. De twee zijn veelal financieel gescheiden en de provincie is alleen bij de laatste betrokken. In verschillende interviews kwam naar voren dat de werkregio's in de praktijk meer gefocust zijn op het stedelijk gebied dan het landelijk gebied.

Werkregio's zijn geen juridische entiteiten en er zijn ook geen vormregels voor hoe de samenwerking er uit moet zien. Desondanks dat hebben de meeste werkregio's een vergelijkbare organisatiestructuur. Bijna alle werkregio's hebben een partner aangewezen om op te treden als kassier of penvoerder. De penvoerder sluit alle bindende overeenkomsten voor de werkregio, zoals de aanstelling van personeel of contracten. De kassier ontvangt en verdeelt de middelen van de Impulsgelden namens de werkregio. Deze rollen hebben overigens geen gevolgen voor de plek van die organisaties in de hiërarchie van de werkregio. Op strategisch niveau wordt de werkregio aangestuurd door een bestuurlijk overleg bestaande uit bestuurders uit de partnerorganisaties. Op tactisch niveau worden besluiten genomen door één of meerdere coördinerende lagen bestaande uit managers of technische experts, bijvoorbeeld over de inzet van mensen en middelen.

³⁰ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-100-b2.pdf>

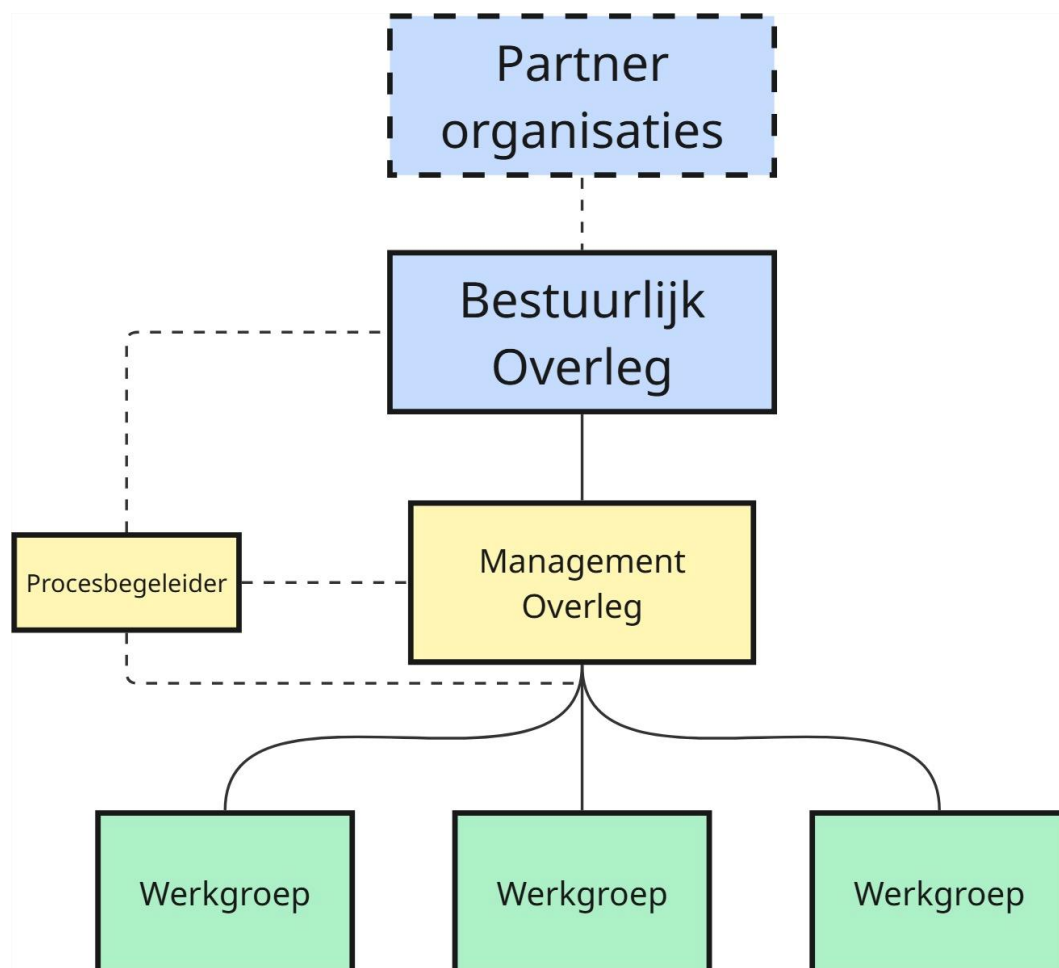
³¹ Kennisportaal Klimaatadaptatie – Werkregio's <https://klimaatadaptatienederland.nl/beleid/nationale-aanpak/dpra/organisatie/werkregio/>

³² Tijdelijke impulsregeling klimaatadaptatie 2021–2027

³³ In de Overijsselse werkregio's is alleen de provincie Overijssel extra aangesloten

Onder deze managementlaag zit een laag bestaande uit vakambtenaren uit de partnerorganisaties die per thema in kleinere werkgroepen aan projecten uit de uitvoeringsprogramma's van de werkregio's werken. Een deel van de werkgroepen is gericht op klimaatadaptatie, een ander deel op de waterketen. De meeste werkregio's hebben ervoor gekozen om een externe procesbegeleider aan te stellen met als taak om de voortgang binnen de werkregio te bewaken en de werkzaamheden te coördineren. In figuur 5 is deze 'basisvorm' van de werkregio weergegeven.

Figuur 5: Basisvorm werkregio

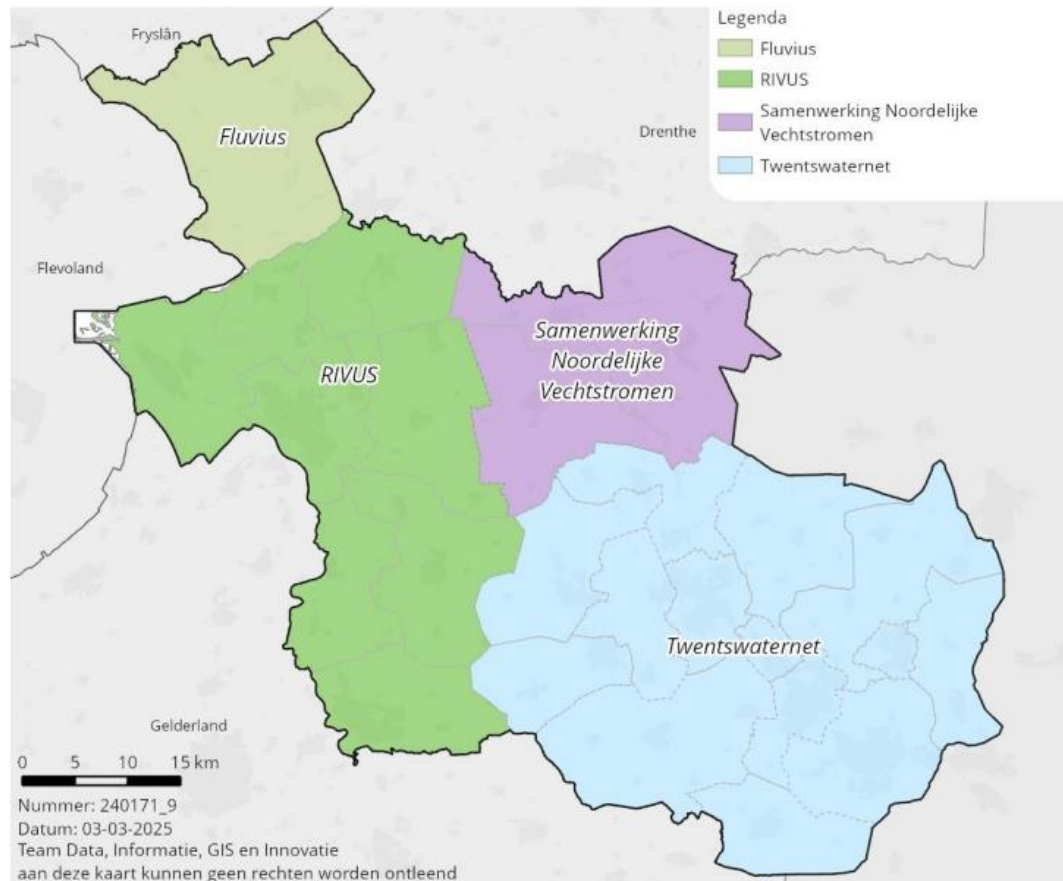

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland

De provincie Overijssel neemt deel aan vier werkregio's: Fluvius, Samenwerking Noordelijke Vechtstromen, RIVUS en Twents Waternet. In alle werkregio's heeft de provincie Overijssel ervoor gekozen om geen Impulsgelden aan te vragen. Het idee hier achter was dat er op die manier meer geld over blijft voor de andere partners in de werkregio's, zo blijkt uit de interviews.

In figuur 6 staan deze weergegeven binnen de grenzen van de provincie.³⁴ In het vervolg van deze paragraaf komen de verschillende werkregio's aan bod.

Figuur 6: Overijsselse werkregio's

Bron: Regionaal Waterprogramma Overijssel 2026-2030

Fluvius

Samenstelling en organisatiestructuur

Werkregio Fluvius bestaat uit de provincies Overijssel, Drenthe, het waterschap Drents Overijsselse Delta, drinkwaterbedrijf Vitens en de gemeentes De Wolden, Hoogeveen, Meppel, Midden-Drenthe, Westerveld, Steenwijkerland. Fluvius ligt dus hoofdzakelijk in Drenthe, met alleen Steenwijkerland in Overijssel. Anders dan sommige andere werkregio's bestaat Fluvius uit gemeenten met allemaal ongeveer dezelfde grootte. Dit wordt als een pluspunt gezien voor de effectiviteit van de samenwerking omdat gemeenten erg op elkaar zijn afgestemd. Qua achtergronden is het een diverse groep, waardoor er een brede expertise aanwezig is. In een interview is dit als verklarende factor genoemd voor de hoge slagvaardigheid en het enthousiasme binnen de projectgroep.

³⁴ In de figuur wordt alleen het Overijsselse deel van de werkregio's weergegeven. Fluvius en SNV hebben hun werkgebied ook in de provincie Drenthe.

De organisationele indeling van Fluvius volgt grotendeels die van de basisvorm, met uitzondering van twee projectgroepen (Klimaatadaptatie en Waterketen) waar specifiekere, kleinere werkgroepen onder staan.³⁵ De provincie Drenthe treedt op als kassier binnen Fluvius en er wordt met roulerend penvoerderschap gewerkt.

Werkwijze en taakverdeling

In de werkregio zijn door alle deelnemers in de loop van 2019 en 2020 stresstesten uitgevoerd en risicodialogen gehouden met maatschappelijke partijen. Op basis hiervan is in 2022 de Regionale Adaptatie Strategie (RAS) en het Regionaal Uitvoeringsprogramma (RUA) vastgesteld door het bestuurlijk overleg.³⁶ Beide documenten lopen van 2022 tot en met 2027 en worden tweejaarlijks herijkt en geëvalueerd middels voortgangsrapportages en jaarprogramma's. In het RAS onderschrijft Fluvius het hoofddoel van het DPRA. Dit hoofddoel wordt in het RUA uitgewerkt in strategische en operationele doelen waar vervolgens maatregelen aan worden gekoppeld. In de jaarprogramma's wordt op basis van de voortgangsrapportages besloten op welke doelen en opgaven de focus wordt gelegd en hoe ze worden opgepakt. Hoewel in de RUA en de jaarprogramma's niet in alle gevallen staat welke partij de maatregel oppakt, blijken alle partijen in de praktijk een duidelijk beeld te hebben van hun rol in de samenwerking.

Rol provincie

Vanaf 2022 draagt de provincie financieel bij aan Fluvius, eerder was ze al inhoudelijk betrokken bij de werkregio. De positie van de provincie Overijssel binnen de samenwerking is die van gelijkwaardig partner, net zoals alle andere partners. Dit betekent dat de provincie zowel bestuurlijk als ambtelijk deelneemt aan de samenwerking, het uitvoeringsprogramma uitvoert en de samenwerking ook financieel steunt. Uit de interviews komt naar voren dat men de algehele samenwerking binnen Fluvius als goed beschouwd en de inbreng van de provincie waardeert. De positie van de provincie heeft zich wel ontwikkeld: bij de start van de samenwerking was de provincie nog op zoek naar haar plek binnen de samenwerking, aangezien Fluvius maar voor een klein deel in Overijssel ligt. De provincie heeft ervoor gekozen om volledig aan de samenwerking mee te doen.

RIVUS

Samenstelling en organisatiestructuur

De werkregio RIVUS bestaat uit provincie Overijssel, Waterschap Drents-Overijsselse Delta, drinkwaterbedrijf Vitens en de gemeentes Deventer, Olst-Wijhe, Raalte, Dalfsen, Zwolle, Staphorst, Zwartewaterland en Kampen. Grofweg beslaat RIVUS dus het westen van Overijssel. Binnen RIVUS zijn klimaatadaptatie en waterketen gescheiden in twee Platformen met daaronder werkgroepen. Ook werkt RIVUS met een kernteam met een coördinerende rol tussen de Platformen en de rest van de organisatie. Gemeente Zwolle treedt op als de penvoerder van de werkregio, provincie Overijssel als kassier.

³⁵ Samenwerkingsovereenkomst Fluvius 2022-2028

³⁶ Samenwerken aan klimaatbestendigheid Regionale Adaptatiestrategie en Uitvoeringsprogramma 2022-2027

Bij de deelnemers aan RIVUS is relatief veel verloop zichtbaar. Dit heeft als gevolg dat de werkregio niet altijd zo slagvaardig kan zijn als gewenst, zo blijkt uit de interviews.

Werkwijze en taakverdeling

Binnen RIVUS zijn tussen 2019 en 2021 stresstesten³⁷ en risicodialogen³⁸ gevoerd. In 2021 en 2022 is de werkwijze en samenwerking binnen RIVUS vastgelegd in een Bestuursakkoord³⁹, een visiedocument⁴⁰ en een uitvoeringsprogramma.⁴¹ In het visiedocument worden zeven 'leidende principes' uitgewerkt voor waar RIVUS naartoe wil op het gebied van klimaatadaptatie. Deze leidende principes worden in het uitvoeringsprogramma uitgewerkt in verschillende soorten maatregelen. Daarnaast werkt RIVUS met jaarverslagen, jaarplannen en voortgangsdOCUMENTEN voor de afzonderlijke Platformen. Hierin wordt teruggeblikt op de genomen maatregelen, de samenwerking als geheel en wordt per project bepaald hoe en door wie het wordt opgepakt.⁴² Ook heeft RIVUS verschillende documenten waar de rol en taakverdeling van de verschillende organisatieonderdelen gedetailleerd wordt beschreven.⁴³ Hieruit blijkt dat de taken en verantwoordelijkheden helder zijn belegd binnen de werkregio. Dit wordt bevestigd door het beeld wat uit de interviews naar voren komt.

Rol provincie

De rol van provincie Overijssel binnen RIVUS is tweeledig. Vanaf 2021 draagt de provincie financieel bij aan RIVUS, eerder was ze al inhoudelijk betrokken bij de werkregio. De positie van de provincie is die van gelijkwaardig partner binnen de samenwerking. Dit betekent dat de provincie deelneemt aan alle onderdelen van samenwerking op klimaatadaptatie, het uitvoeringsprogramma uitvoert en de samenwerking financieel steunt. De provincie is verantwoordelijk voor maatregelen zoals analyses die raken aan andere provinciale verantwoordelijkheden, bijvoorbeeld naar de kwaliteit van het zwemwater. Daarnaast is de provincie kassier van RIVUS. Alle Impulsgelden voor RIVUS worden eerst ontvangen door de provincie. Deze gelden worden vervolgens in de vorm van een subsidie⁴⁴ uitgekeerd aan de partners. De samenwerking met de provincie ervaren de andere partners als goed, zo blijkt uit de interviews. De meerwaarde van de provincie zien ze vooral bij het uitvoeren van bovenregionale onderzoeken, zoals het onderzoek naar zwemwater. Hier hebben (vooral kleinere) gemeenten vaak niet de middelen voor, maar hebben hier wel belang bij. Bij het uitvoeren van deze analyses wordt ook het betrekken van de lokale kennis van de andere partners als een plus gezien.

³⁷ Jaarplan RIVUS 2020

³⁸ Jaarverslag RIVUS 2021

³⁹ Bestuursakkoord Water & Klimaatadaptatie 2022-2027

⁴⁰ Klimaatadaptatie: Zo doen we dat in West-Overijssel

⁴¹ Uitvoeringsprogramma RIVUS 2021-2028

⁴² Jaarplan 2025

⁴³ RIVUS uitwerking TVB matrix

⁴⁴ https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR679264/#hoofdstuk_2_paragraaf_2.10

Samenwerkingsverband Noordelijke Vechtstromen

Samenstelling en organisatiestructuur

Het Samenwerkingsverband Noordelijke Vechtstromen (SNV) bestaat uit de provincies Drenthe en Overijssel, de waterschappen Vechtstromen en Hunze en Aa's, de gemeentes Ommen, Hardenberg, Emmen, Coevorden, Borger-Odoorn en drinkwaterbedrijven Vitens en WMD. SNV ligt voor het grootste deel in het oosten van Drenthe en voor een deel in het noorden van Overijssel. De organisatiestructuur verschilt niet noemenswaardig van de basisvorm. De gemeente Hardenberg treedt op als penvoerder op het gebied van klimaatadaptatie, de gemeente Borger-Odoorn treedt op als kassier voor de Impulsgelden. Aanvankelijk bestond de klimaatadaptatie-werkgroep vooral uit medewerkers met een water-achtergrond, inmiddels is er een diverse samenstelling ontstaan.

SNV liet in 2023 een tussentijdse evaluatie uitvoeren van de samenwerking. Hier kwam uit naar voren dat er verschillen bestonden tussen het ambitieniveau van de partners en dat dit soms voor spanningen zorgde. In de interviews wordt toegelicht dat hiermee om wordt gegaan door de verschillen tussen de partners te omarmen, te accepteren en te focussen op waar meerwaarde gecreëerd kan worden. Dit heeft er bijvoorbeeld toe geleid dat de partners nu meer vrijheid wordt geboden in hoe intensief ze de samenwerking op willen pakken. Uit de interviews komt naar voren dat deze aanpak goed werkt en soms zelfs tot een hoger ambitieniveau leidt.

Werkwijze

In de loop van 2019 en 2020 zijn stresstesten en risicodialogen uitgevoerd. De partners sloten in 2021 een Bestuursakkoord⁴⁵ waarin ze inzet en ambities voor SNV uiteenzetten. De provincies waren aanvankelijk geen ondertekenaars van dit akkoord, hoewel ze in de praktijk wel volwaardig betrokken waren. In februari 2025 tekenden beide provincies een addendum waarmee ze formeel lid werden van de samenwerking.⁴⁶ De aanleiding daarvoor was een inventarisatie van het Rijk naar welke overheden er formeel bij welke werkregio's horen: de provincie Overijssel bleek daar toen nog niet bij te horen. In 2024 publiceerde SNV de Regionale Adaptatie Strategie (RAS). In de RAS worden een reeks strategische en operationele doelen uitgewerkt om het einddoel van het DPRA te bewerkstelligen. SNV werkt met jaarlijkse 'terugblikken' en jaarplannen waarbij de acties van het afgelopen jaar worden geëvalueerd en de acties voor het komende jaar worden geprogrammeerd. Tenslotte is er nog de Regionale Uitvoeringsagenda (RUA) waarin gedetailleerder wordt bijgehouden welke partner welke acties uitvoert. Bij de maatregelen is een verdeling gemaakt tussen stedelijk en landelijk gebied, waarbij de provincie en het waterschap zich meer focussen op het landelijk gebied en de gemeenten op het stedelijk gebied. Vooral uit de RUA en de jaarplannen komt naar voren dat de taken en verantwoordelijkheden binnen SNV helder belegd zijn. Dit wordt bevestigd door het beeld wat uit de interviews naar voren komt.

⁴⁵ Bestuursakkoord 2021-2027

⁴⁶ <https://www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten/2025/februari/provincies-drenthe-overijssel-wmd/>

Rol provincie

Sinds 2024 draagt de provincie Overijssel financieel bij aan de werkregio⁴⁷ en vanaf 2025 is de provincie ook formeel lid van de werkregio. Eerder was de provincie al inhoudelijk betrokken. De rol die de provincie Overijssel inneemt in de samenwerking is die van gelijkwaardig partner. De provincie voert haar deel van de RAS uit door deel te nemen aan de klimaatadaptatie-werkgroep. De provincie neemt ook deel aan de Stuurgroep, maar wat minder aan de Coördinatiegroep en het Managementoverleg, zo komt uit de interviews naar voren. Dit wordt echter niet als storend ervaren door de andere partners omdat de provincie volledig actief is in de werkgroepen. De samenwerking met de provincie wordt als goed ervaren en er is veel vertrouwen in de provincie. De rol van de provincie is door de jaren heen wel veranderd. Bij de start van het DPRA was de provincie Overijssel een belangrijke partij bij het opstarten van de samenwerking, hierbij hielp het dat ze zelf al een beleidsdocument hadden over klimaatadaptatie (het RAP uit 2017). Daarna waren ze in de beleving van SNV een tijdje minder actief, maar nu doen ze weer volwaardig mee.

Twents Waternet

Samenstelling en organisatiestructuur

Twents Waternet bestaat uit de provincie Overijssel, waterschap Vechtstromen, drinkwaterbedrijf Vitens en de gemeentes Wierden, Twenterand, Borne, Dinkelland, Losser, Almelo, Tubbergen, Rijssen-Holten, Haaksbergen, Oldenzaal, Enschede, Hof van Twente, Hellendoorn en Hengelo. Hiermee omvat het de gehele regio Twente. Anders dan de meeste werkregio's heeft Twents Waternet geen scheiding gemaakt tussen de waterketen en klimaatadaptatie taak. De gemeente Oldenzaal treedt op als kassier voor de werkregio, Twents Waternet werkt niet met een vaste penvoerder.

Werkwijze

In 2018 is er een visiedocument gepubliceerd waarin de beleidsambities van Twents Waternet voor de komende tien jaar globaal zijn beschreven. De werkregio heeft in 2019 een stresstest laten uitvoeren⁴⁸ en de resultaten gepubliceerd in een interactieve kaart.⁴⁹ Twents Waternet heeft ervoor gekozen om (nog) geen uitvoeringsprogramma te ontwikkelen. Dit was een bewuste keuze omdat de partners redelijk verschillen op het gebied van ambitieniveau en geografische kenmerken. Daarom werd de voorkeur gegeven aan een gedeeld document op een hoger abstractieniveau, te weten de Visie. Het beleid van individuele partners en de uitkomst van de risicodialogen zijn leidend voor de samenwerking. Twents Waternet werkt met globale jaarplannen en jaarverslagen om te reflecteren op de voortgang. Uit deze documenten komt naar voren dat de taken en verantwoordelijkheden op het niveau van de organisatie van Twents Waternet helder zijn belegd. Uit de interviews komt naar voren dat de taken en verantwoordelijkheden ook helder zijn voor de deelnemende partners.

⁴⁷ Definitieve raming kosten SNV 2024

⁴⁸ <https://nelen-schuurmans.nl/case/stresstest-twents-waternetwerk/>

⁴⁹ <https://nens.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=566d45ca718b48d28bc76b106e59e390/>

Rol provincie

De rol van de provincie is door de jaren heen gegroeid. In het begin was de provincie minder actief in de samenwerking, zo komt naar voren uit de interviews. Nu is de provincie echter volop betrokken bij de samenwerking en draagt sinds 2023 ook financieel bij aan Twents Waternet. De rol van de provincie Overijssel binnen Twents Waternet is die van gelijkwaardig partner. De samenwerking met de provincie wordt door de andere partners als goed ervaren.

3.2.2 Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

Samenstelling en organisatiestructuur

Zoetwatervoorziening Oost-Nederland (ZON) is de invulling van zoetwaterregio Hoge zandgronden Oost van het DPZW. Het is een samenwerkingsverband bestaande uit provincies Overijssel, Gelderland, Drenthe en Utrecht, waterschappen Drents Overijsselse Delta, Vechtstromen, Vallei en Veluwe en Rijn en IJssel, terreinbeheerders, natuur- en landbouworganisaties, Rijkswaterstaat, waterbedrijven en tientallen gemeentes. ZON is georganiseerd via het Regionaal Bestuurlijk Overleg (RBO) Rijn-Oost en in de Werkgroep ZON als onderdeel van het RBO. Strategische besluiten worden genomen door bestuurders van alle deelnemende organisaties. In de Werkgroep ZON werken vakambtenaren aan de uitvoering van ZON en werken de strategie uit. ZON heeft ook een programmabureau bestaande uit twee medewerkers. Het programmabureau functioneert als *linking pin* tussen de werkgroep, het bestuurlijk overleg binnen het RBO en ook het Rijk. Het programmabureau coördineert de uitvoering van ZON, houdt de voortgang bij en rapporteert dit naar het Rijk. Provincie Overijssel treedt op als kassier voor de middelen uit het Deltafonds. Uit de interviews komt naar voren dat ZON vooral gezien wordt als een samenwerking gericht op het landelijke gebied en iets minder op het stedelijke gebied.

Werkwijze

ZON is opgedeeld in fases. De eerste fase liep van 2016 tot 2021, de tweede fase loopt van 2021 tot en met 2027. Voor de start van de tweede fase is er een Bestuursovereenkomst⁵⁰ afgesloten tussen de partners en is er een Werkprogramma⁵¹ opgesteld met een concrete aanpak. In het Werkprogramma wordt een hoofddoel voor 2050 geformuleerd:

‘De Hoge Zandgronden in Oost-Nederland zijn klimaatbestendig en waterrobuust: de regio kan omgaan met extreem weer en watertekort. De transitie heeft bijgedragen aan een mooie, gezonde en welvarende regio.’ Daarnaast wordt ook een tussendoel geformuleerd voor 2027 (het eindpunt van deze fase): *‘In 2027 is het klimaatbestendig en waterrobuust inrichten de gangbare praktijk. 20% van de Hoge Zandgronden voldoet in 2027 aan de ambitie voor 2050.’*

⁵⁰ Bestuursovereenkomst Zoetwatervoorziening Oost-Nederland 2022-2027

⁵¹ ‘Wel goed water vasthouden’ Werkprogramma ZON 2022-2027

Om deze doelen te bereiken worden door alle partners verschillende maatregelen genomen, deze staan per partner opgesomd in het Werkprogramma. Uit de interviews komt naar voren dat in de praktijk blijkt dat zoetwateropgaven zich lastig laten vangen in dit type doelen. Daarom worden de doelen in de praktijk niet langer gehanteerd. Uit de Bestuursovereenkomst en het Werkprogramma komt een heldere verdeling van taken en verantwoordelijkheden naar voren. Dit beeld wordt bevestigd in de interviews.

Rol provincie

De rol van de provincie Overijssel binnen ZON is tweeledig. Ten eerste heeft de provincie de rol van gelijkwaardig partner binnen de samenwerking. Dit betekent dat ze financieel bijdraagt aan de samenwerking, haar taken uit het Werkprogramma uitvoert en zowel ambtelijk als bestuurlijk vertegenwoordigd is in het RBO. Daarnaast is de provincie Overijssel ook kassier voor de middelen uit het Deltafonds. Dit houdt in dat de provincie Overijssel de gelden uit het Deltafonds eerst binnen krijgt als een Specifieke Uitkering (SPUK) van het Rijk en deze vervolgens aan de andere leden uitkeert als subsidie.⁵² Over het algemeen wordt de samenwerking met de provincie als goed ervaren, zo blijkt uit de interviews. Omdat de provincie een van de bevoegde gezagen in het ruimtelijk domein is, wordt zij door partners gezien als belangrijk voor het slagen van de samenwerking.

⁵² https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR679264/#hoofdstuk_2_paragraaf_2.5

4 Provinciale inzet

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de inzet van de provincie Overijssel op het gebied van klimaatadaptatie. Eerst wordt bekeken hoe de inzet voor het halen van provinciale beleidsdoelen eruit ziet. Hierbij is aandacht voor de instrumenten die de provincie Overijssel gebruikt om doelen te behalen en de middelen die daarvoor worden ingezet.

Normen:

- De inzet vloeit logisch voort uit provinciale doelen en taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.

Bevindingen:

- Van 2019 t/m 2023 bestond er binnen de provincie een projectteam en coördinatieteam Klimaatadaptatie. Het streven was om klimaatadaptatie in de rest van de organisatie te integreren via de Omgevingsvisie. Vanaf 2024 valt klimaatadaptatie onder het Regionaal Waterprogramma. Deze wijziging had geen invloed op de personele inzet of taakopvatting.
- De gevolgen van klimaatverandering zijn vooralsnog geen aanleiding geweest om het beleid of de taken van de provincie te wijzigen t.a.v. hitte, droogte, wateroverlast en waterveiligheid.
- In taken op het gebied van droogte en het voorkomen van wateroverlast en overstromingen heeft klimaatadaptatie een plek gekregen. Het onderscheid tussen 'reguliere' taken en specifieke inzet op klimaatadaptatie is hierbij eigenlijk niet te maken. De deelname aan samenwerkingsverbanden, subsidies en regelgeving worden hiervoor ingezet als instrumenten.

De bevindingen gaan verder op de volgende pagina.

- Op het gebied van hitte heeft de provincie geen ‘reguliere’ werkzaamheden, dit thema wordt binnen de werkregio’s aangekaart. Voorheen kon de subsidieregeling ‘Klimaatadaptatie’ van de provincie hiervoor gebruikt worden.
- Met de uitvoering van het Investeringsbesluit en deelname aan de werkregio’s wordt invulling gegeven aan de rolopvatting om volwaardig partner te zijn in de werkregio’s en aan de ambitie om een faciliterende en stimulerende rol te vervullen.
- De provincie geeft uitvoering aan haar taken uit de uitvoeringsprogramma’s in alle werkregio’s. Verder werkt de provincie ook mee aan verschillende producten in de werkgroepen van de werkregio’s en draagt financieel bij aan gezamenlijke subsidieregelingen voor inwoners.
- Partners binnen de werkregio’s verwachten een bovenregionale focus en strategische blik van de provincie. In veel gevallen gebeurt dit al en wordt het erg gewaardeerd, maar sommige partners zouden dit graag uitgebreider zien.
- Op basis van de beschikbare informatie is het niet mogelijk om de resultaten van de klimaatadaptatie pilots te beschrijven. Ook zijn er vooraf geen voorwaarden opgesteld voor de financiering van pilots en is de voortgang niet gemonitord.
- Van de provinciale cofinancieringsregeling voor klimaatadaptatiemaatregelen is in 2023 en 2024 gebruik gemaakt. Voor de regeling kan maximaal € 2,6 miljoen worden aangevraagd, dit bedrag staat vast. Het subsidieplafond staat op € 2,8 miljoen. De reden waarom het plafond hoger is gesteld dan er maximaal kan worden aangevraagd, kon niet worden gegeven. Tot en met 2024 is 30.9% van het subsidieplafond uitgegeven. Ter verklaring van het beperkte aantal aanvragen worden de relatief hoge administratieve kosten voor (kleine) gemeenten en onbekendheid met de regeling genoemd.
- De provincie is samen met de waterschappen bezig met het uitvoeren van een bovenregionale stresstest en geeft daarmee invulling aan de enige harde bestuurlijke verplichting.
- Van de subsidieregeling ‘Klimaatadaptatie’ is door de hele looptijd gebruik gemaakt. Er is sprake van lichte overbesteding.
- Binnen ZON zet de provincie in op cofinanciering richting bestuurlijke partners en investeringen in eigen assets ten behoeve van waterrobustheid. Concreet krijgt dit vorm door deelname aan het programma Haarvaten op Peil dat samen met de waterschappen wordt uitgevoerd, toezeggingen om in bepaalde maatregeltypes te investeren en de DAW-regeling die agrarische organisaties kunnen gebruiken voor het realiseren van ZON-maatregelen.
- Binnen ZON geeft de provincie deels invulling aan het toegezegde investeringsvolume. De provincie heeft in 2023 en 2024 geïnvesteerd in twee van de vijf maatregelcategorieën.
- Inmiddels heeft de provincie de toegezegde middelen aan HoP uitgekeerd aan de betrokken waterschappen.

De bevindingen gaan verder op de volgende pagina.

- Van de DAW-regeling zijn vanwege zijn recente openstelling nog geen resultaten bekend.
- Ook in andere programma's zetten GS in op klimaatadaptatie gedurende de onderzoeksperiode. Voorbeelden hiervan zijn het opnemen van klimaatadaptatie in het woonbeleid, een subsidieregeling voor vergroeningsinitiatieven van inwoners en subsidie voor water- en klimaatmaatregelen in het kader van ANLb. Van deze regelingen zijn nog geen resultaten bekend.
- Andere programma's dragen bij aan klimaatadaptatie, hoewel dat niet het primaire doel is, zoals de subsidieregeling voor het vergroenen van schoolpleinen.
- Via de Algemene Subsidieverordening (ASV) zijn er verschillende subsidies verstrekt t.b.v. klimaatadaptatie. Dit betrof deels eenmalige subsidies op het gebied van ZON. Daarnaast ligt een deel van de verklaring mogelijk in het feit dat de subsidieregeling niet tijdig gereed was. Een sluitende verklaring voor de verstrekking van subsidies via de ASV kon binnen de onderzoeksperiode niet worden verkregen.

In dit hoofdstuk staat de provinciale inzet op het gebied van klimaatadaptatie centraal. Het Investeringsbesluit Hitte, Droogte en Wateroverlast (HDW) is daarvoor het financiële kader. Het inhoudelijke kader wordt gevormd door de Omgevingsvisie en is uitgewerkt in het Programma Klimaatadaptatie. In dit hoofdstuk gebruiken we de doelen uit het Programma Klimaatadaptatie als kapstok en geven daarbij het financiële kader weer. In §4.2 gaan we in op het 'klimaatproof' maken van het provinciale beleid door middel van het borgen van klimaatadaptatie in de Omgevingsvisie, in §4.3 staat het volwaardig meedoen in alle werkregio's centraal en §4.4 gaat over het aannemen van een 'faciliterende en stimulerende rol'. Bij §4.4 betrekken we tevens de taak die de provincie heeft om bovenregionale stresstesten te coördineren. Naast inzet specifiek gekoppeld aan klimaatadaptatie, zet de provincie ook op andere terreinen in op resultaten die een klimaatadaptief effect hebben. Deze inzet komt aan de orde in §4.5. We starten deze paragraaf met de organisatie van klimaatadaptatie binnen de provincie Overijssel.

4.1 Organisatie van klimaatadaptatie binnen de provincie

Bij de aanvang van het Programma Klimaatadaptatie in 2019 is er een projectteam Klimaatadaptatie gevormd. Dit projectteam viel onder de eenheid Ruimte en Bereikbaarheid. Het projectteam had als taak om inhoudelijk aan de slag te gaan met het thema door bijvoorbeeld de uitkomsten van de stresstesten en risicodialogen te interpreteren, mee te denken over uitvoeringsprogramma's, te bepalen welke acties er genomen moesten worden en welke acties er geagendeerd moesten worden. Het uiteindelijke doel van het team was om klimaatadaptatie te integreren in de provinciale organisatie met als focuspunt het opnemen van het thema in de Omgevingsvisie.

Het projectteam bestond uit een programmaleider (fulltime), een programmasecretaris en verschillende specialisten (parttime) van 3,06 fte in totaal.

Naast het projectteam was er een kleinere coördinatiegroep die als taak had om de werkzaamheden te coördineren en de koppeling te leggen met andere provinciale opgaven. De coördinatiegroep bestond uit dezelfde programmaleider en secretaris aangevuld met coördinatoren (deeltijd) uit andere eenheden van 1,85 fte in totaal. Klimaatadaptatie had dus een personele bezetting van 4,91 fte in totaal.⁵³ Uit de interviews komt naar voren dat het projectteam en de coördinatiegroep met het aflopen van het Programma Klimaatadaptatie in 2023 is opgeheven. De reden hiervoor is dat het integreren van klimaatadaptatie in de provinciale organisatie het algehele doel van het Programma was. Hierna is er bewust voor gekozen om geen programma meer te ontwikkelen voor klimaatadaptatie omdat dat de integrale borging in de rest van de organisatie niet bevordert. Klimaatadaptatie is als thema toen ondergebracht bij het Regionaal Waterprogramma (RWP). Medewerkers die nu betrokken zijn bij klimaatadaptatie (bijvoorbeeld als afgevaardigde in de werkregio's) doen dit vanuit hun betrokkenheid bij het RWP. In praktische zin had het opheffen van het Programma Klimaatadaptatie geen effect op de personele inzet op het thema klimaatadaptatie.

4.2 'Klimaatproof' maken van het provinciale beleid

Het is de ambitie van GS om klimaatadaptatie te integreren in al het provinciaal beleid.⁵⁴ In het Investeringsbesluit HDW zijn hiervoor geen middelen beschikbaar gesteld, aangezien het 'interne werkzaamheden' betreft. In de interviews kwam naar voren dat dit het einddoel was van het Programma Klimaatadaptatie 2019-2023: het onderwerp dermate borgen 'in de lijn' dat de gehele provincie klimaatadaptief handelt. Het belangrijkste instrument hiervoor is het opnemen van klimaatadaptatie in de Omgevingsvisie voor 2023. De Omgevingsvisie is in 2022 in dit kader ook aangepast. In november 2022 actualiseerden PS de Omgevingsvisie en Omgevingsverordening. De jaarlijkse actualisatieronde is normaal gesproken beleidsarm.⁵⁵ In de actualisatie eind 2022 zijn ook enkele beleidsrijke wijzigingen doorgevoerd op basis van het Fundament voor de nieuwe Omgevingsvisie. Zo is in de Omgevingsverordening een artikel opgenomen met de verplichting om te onderbouwen hoe nieuwe ontwikkelingen bijdragen aan een klimaatrobuust water- en bodemsysteem (artikel 4.13). GS gaven aan dat de doorwerking hiervan niet kon wachten op de vaststelling van de nieuwe visie in het voorjaar van 2024. Als toevoeging op de al in de Omgevingsvisie opgenomen tekst dat bij de inrichting en het beheer van de watersystemen rekening wordt gehouden met de gevolgen van klimaatverandering op de lange termijn (veiligheid, wateroverlast, hittestress en droogte) is de volgende passage toegevoegd:

⁵³ Hierin is de programmaleider één keer meegeteld.

⁵⁴ GS hebben deze ambitie ook opgenomen in de uitvoeringsprogramma's van de werkregio's SNV en Fluvius.

⁵⁵ Dat wil zeggen dat er aanpassingen worden doorgevoerd op basis van besluiten die eerder door PS of GS zijn genomen en die nog door moeten werken in de visie en verordening.

‘Wij streven daarbij naar harmonie met het natuurlijke systeem (bodem, water, reliëf en natuur). Als leidend principe hanteren we het uitgangspunt dat het water- en bodemsysteem sturend is in de ruimtelijke ordening en inrichting. Dit houdt onder andere in dat de gebruiksfunctie zich aanpast aan het water- en bodemsysteem en dat ruimtelijke ontwikkelingen bijdragen aan behoud en versterking van dit systeem. Het waterbeheer volgt niet langer overal het gewenste gebruik van de grond. Het gebruik past zich aan op het watersysteem. Het grondgebruik en de productiemogelijkheden zullen zich daarbij aan moeten passen aan de nieuwe balans tussen wateroverlast en droogte. De provincie neemt een regisserende rol en stuurt op ontwikkelingen met als uitgangspunt het versterken van de veerkracht van het natuurlijk systeem. In ieder geval moet de nieuwe ontwikkeling bijdragen aan het regionaal perspectief water en bodem dat op die locatie van toepassing is.’

Na de actualisatie in 2022 is de Omgevingsvisie een laatste keer geactualiseerd in 2023. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de mate waarin klimaatadaptatie is verwerkt in de Omgevingsvisie.

Klimaatadaptatie per thema

Klimaatadaptatie wordt in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie (DPRA) uitgesplitst in hitte, droogte, wateroverlast en waterveiligheid. Per deelgebied geven we aan op welke manier de provincie inzet levert en hoe zich dit verhoudt met ‘reguliere’ taken van de provincie.

- Hitte

De provincie heeft met het oog op klimaatadaptatie geen specifieke doelen geformuleerd op het gebied van hitte. De manier waarop de provincie Overijssel bijdraagt aan de bestrijding van hittestress is door deel te nemen aan de werkregio's en door gemeenten te stimuleren via de subsidieregeling 'Klimaatadaptatie' (deze regeling liep van 2021 tot en met 2023 en wordt verder besproken in §4.5), zo blijkt uit de interviews. Binnen de werkregio's werken gemeenten aan projecten die hittestress verminderen, zoals het opstellen van hitteplannen. De provinciale inzet in de werkregio's wordt verder besproken in §4.3. De subsidieregeling 'Klimaatadaptatie' was onderdeel van het Investeringsbesluit Hitte, Droogte en Wateroverlast. Uit interviews komt naar voren dat, in vergelijking met de andere thema's van het DPRA, hitte de afgelopen jaren weinig aandacht heeft gekregen. Een verklaring hiervoor is dat klimaatadaptatie tot nu toe een beleidsveld is geweest dat erg gericht is op het 'waterdomein'.

- Droogte

De provincie heeft met het oog op klimaatadaptatie geen specifieke doelen geformuleerd op het gebied van droogte. De manier waarop de provincie Overijssel bijdraagt aan het bestrijden en voorkomen van droogte is via de deelname aan ZON en via regelgeving in de Omgevingsverordening. De provinciale inzet binnen ZON wordt besproken in §4.3.2.

Droogtebestrijding komt op een aantal plaatsen terug in de verordening. Een voorbeeld hiervan is artikel 4.13 'klimaatrobuust water- en bodemsysteem'. Dit artikel is de provinciale vertaling van Water Bodem Sturend (WBS) en geeft de provincie de bevoegdheid om alleen in te stemmen met nieuwe ontwikkelingen als ze in overeenstemming zijn met het water- en bodemsysteem. Zo kan er ook in worden gespeeld op droogtegevoelige gebieden. Uit de interviews en de Omgevingsvisie blijkt dat dit principe in de praktijk vooral wordt ingezet in de vorm van voorkantsturing met gemeenten en waterschappen.⁵⁶

Een ander, meer crisisgericht, instrument voor het omgaan met acute droogte is de verdringingsreeks. De verdringingsreeks geeft een rangorde voor de verdeling van de hoeveelheid water bij waterschaarste. De verdringingsreeks bestaat uit vier categorieën waarvan de provincie in de Omgevingsverordening voor twee categorieën ('Kleinschalig hoogwaardig gebruik' en 'Overige categorieën') per gebied bepaalt hoe deze geordend worden.⁵⁷ Overijssel is in dit kader ingedeeld in twee gebieden: het IJsselmeergebied en de Twentekanalen. In 2022 hebben alle provincies rondom het IJsselmeer besloten hun verdringingsreeks te synchroniseren, zo ook Overijssel.⁵⁸ In de actualisatie van de Omgevingsvisie van 2025 wordt de verdringingsreeks van de Twentekanalen hiermee gelijk getrokken. Klimaatadaptatie was in beide gevallen niet de directe aanleiding om de verdringingsreeks aan te passen. De verdringingsreeks is opgenomen in de Omgevingsverordening.⁵⁹

Verder kwam uit de interviews naar voren dat de droogtebestrijding door de provincie en bestuurlijke partners sinds de zeer droge jaren 2018 en 2019 als een langdurige crisis wordt ervaren. Elke droogte heeft namelijk andere kenmerken en vereist een andere aanpak. Hierdoor is de bestrijding lastig vast te leggen in een standaard aanpak.

- Wateroverlast en waterveiligheid

De provincie heeft met het oog op klimaatadaptatie geen specifieke doelen geformuleerd op het gebied van wateroverlast of waterveiligheid. De 'reguliere' inzet om wateroverlast te voorkomen en waterveiligheid te bevorderen heeft ook een klimaatadaptief effect. Uit de interviews blijkt dat het onderscheid tussen de 'reguliere' taken van de provincie en de opgave die voortkomt uit klimaatadaptatie niet te maken is. De provincie zet vooral in op wateroverlast en waterveiligheid door het stellen van normen in de Omgevingsverordening⁶⁰ en het maken van afspraken met de waterschappen. Per gebied is vastgesteld wat het toelaatbare overstromingsgevaar mag zijn, dit wordt bepaald aan de hand van rapportages van de waterschappen. In interviews is aangegeven dat klimaatverandering (nog) geen directe aanleiding is geweest om de normen aan te passen. In 2027 is het volgende beslismoment over de aanpassing van de normen, mogelijk is er dan wel aanleiding om de normen aan te passen uit klimaatadaptieve overwegingen.

⁵⁶ Bij de ontwerpfase van een plan voert de provincie gesprekken met de betrokken partijen om zo invloed uit te oefenen en andere procedures in de toekomst te voorkomen.

⁵⁷ <https://iplo.nl/thema/water/beheer-watersysteem/verdringingsreeks/>

⁵⁸ Statenvoorstel PS/2022/1108459

⁵⁹ https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR706717/1#chp_5_subchp_5.2

⁶⁰ https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR706717/1?#chp_2_subchp_2.2

Met artikel 4.13 van de Omgevingsverordening wordt ingezet op het voorkomen van wateroverlast en overstromingen bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Ook in de werkregio's wordt gewerkt aan het bestrijden van wateroverlast in de vorm van het uitvoeren van onderzoeken en analyses zoals de stresstesten. De provinciale inzet in de werkregio's komt in de volgende paragraaf aan de orde.

4.3 Volwaardig meedoen in alle werkregio's

Voor de verdeling van de middelen in het Investeringsvoorstel HDW hebben GS een inventarisatie gemaakt van de plannen van de werkregio's en Zoetwatervoorzienig Oost Nederland (ZON). Op basis daarvan is bepaald wat nodig zou zijn voor de samenwerkingsverbanden en wat er nog over was voor andere doeleinden. In tabel 2 is opgenomen hoe de middelen zijn verdeeld.

Tabel 2: Verdeling Investeringsvoorstel HDW

Onderwerp	Middelen (in € mln.)
Bijdrage Zoetwatervoorziening Oost-Nederland	2,00
Cofinanciering DPRA maatregelen	3,50
Subsidieregeling Klimaatadaptatie	2,25
Klimaatadaptieve pilots	1,00
Totaal	8,75

Bron: *Statenvoorstel*nr. 2021/0016746

De subsidieregeling Klimaatadaptatie en de klimaatadaptieve pilots komen in de volgende paragraaf aan de orde. In deze paragraaf gaan we nader in op de inzet via werkregio's (§4.3.1) en ZON (§4.3.2). Formeel valt ZON niet onder het doel 'volwaardig meedoen in alle werkregio's', maar aangezien ook voor ZON middelen zijn uitgetrokken (zie tabel 2) en de provincie Overijssel ook in ZON een actieve rol heeft in de samenwerking met partners, komt ZON ook in deze paragraaf aan de orde.

4.3.1 Werkregio's

In hoofdstuk drie is een schets gegeven van overeenkomsten tussen werkregio's. Ook in het type maatregelen dat wordt getroffen, zit overlap tussen werkregio's. Veelal kan er onderscheid gemaakt worden tussen fysieke en niet-fysieke maatregelen. Fysieke maatregelen worden door de individuele partners (vooral gemeenten en waterschappen en nooit provincies) zelf genomen en betreffen fysieke aanpassingen in het stedelijk of landelijk gebied. Deze maatregelen worden gefinancierd door de partners zelf en komen in aanmerking voor cofinanciering vanuit de Impulsgelden. Het grootste deel van de financiering levert de uitvoerende partij zelf. Het inventariseren van de maatregelen en aanvragen en verdelen van de Impulsgelden is dan ook de grootste bijdrage van de werkregio aan dit type maatregelen.

Niet-fysieke maatregelen worden wel in werkregio-verband uitgevoerd en betreffen het uitvoeren van onderzoeken/analyses, het maken van gezamenlijk beleid of het opnemen van zaken in het eigen beleid, het opzetten van een gezamenlijke communicatielij (websites) naar inwoners, agendering naar externe partijen en soms het opzetten van een gezamenlijke subsidieregeling. Deze maatregelen worden doorgaans wel gefinancierd met middelen die bedoeld zijn voor de werkregio en worden onderling verdeeld.

De provincie Overijssel draagt op verschillende manieren bij aan klimaatadaptatie binnen de werkregio's. Omdat de bijdrage aan klimaatadaptatie door de provincie via de werkregio's globaal genomen hetzelfde is, worden de werkregio's niet apart besproken, maar staat de aard van de bijdrage centraal in deze paragraaf.

Financiële bijdrage

De provincie Overijssel draagt financieel bij aan de vier werkregio's waar zij aan deelneemt. Van deze bijdragen worden niet-fysieke maatregelen en procesondersteuning gefinancierd in de werkregio (zie ook §3.2.1). In tabel 3 zijn de financiële bijdragen van de provincie per werkregio opgenomen. De bijdragen aan alle werkregio's zijn bedoeld voor de DPRA-tak, met uitzondering van Twents Waternet omdat daar een dergelijke scheiding niet gebruikt wordt. In praktische zin komt de bijdrage tot stand via het betalen van facturen die de provincie ontvangt van de penvoerder.

Tabel 3: Jaarlijkse financiële bijdrage aan werkregio's

Werkregio	Bijdrage provincie Overijssel per jaar	Rekenmethode	Start bijdrage	Totaal bijgedragen t/m 2024
Fluvius	6,6% van de totale uitgaven	De provincies nemen een derde van de kosten van de DPRA-tak op zich. Hiervan neemt de provincie Overijssel 20% op zich.	2022	€ 45.104
RIVUS	17,2% van de totale uitgaven	Voor alle partners is een gewogen verdeling gemaakt over 29 delen. De provincie Overijssel draagt voor 5/29 ^e bij.	2021	€ 138.522
SNV	10,7% van de totale uitgaven	De provincies nemen 33% van de kosten van de DPRA-tak op hun. Hiervan neemt Overijssel 32% op zich.	2024	€ 10.845
Twents Waternet	€ 50.000	De provincie betaalt een vaste bijdrage met het idee dat andere partijen dan mogelijk wat minder bij hoeven te dragen. De andere partners werken met een procentuele verdeling op basis van inwoneraantal.	2023	€ 100.000

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland, op basis van uitvoeringsprogramma's, jaarstukken en declaraties

Deelname aan werkgroepen en de uitvoering van taken uit uitvoeringsprogramma's

De provincie neemt in alle werkregio's deel aan de werkgroepen en werkt daar onder andere aan doelen uit de uitvoeringsprogramma's. De taken die de provincie heeft zijn gericht op het uitvoeren van bovenregionale analyses en onderzoeken en het ontwikkelen van beleid met een klimaatadaptief component. Voorbeelden hiervan zijn het uitvoeren van een analyse naar de kwaliteit van zwembadwater, het agenderen van hitte en droogteproblematiek in andere bestuurlijke gremia en onderzoek doen naar de kwetsbaarheid van vitale functies en provinciale infrastructuur. Uit de analyse van voortgangsrapportages en jaarverslagen van de werkregio's blijkt dat de provincie praktisch al haar (zelfopgelegde) taken heeft uitgevoerd.

Ook werken provinciale ambtenaren in de werkgroepen mee aan gedeelde opgaven. Voorbeelden van projecten waar de provincie in dit verband aan meewerkt zijn het ontwikkelen van bouwstenen van gemeentelijke hitteplannen, het maken van een regionale vertaling van de Landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving en ten tijde van het opstellen van dit rapport worden er projecten op het gebied van drinkwater en meerlaagse veiligheid opgestart. De bijdrage van de provincie aan de samenwerking wordt door de partners als waardevol gezien en de samenwerking wordt als goed ervaren. Uit de interviews blijkt dat de provincie wordt geprezen om haar rol als 'linking pin' tussen de werkregio's, bovenregionale blik en vermogen om grootschaligere analyses uit te voeren. Ook wordt er waardering uitgesproken voor de focus van de provincie op de werkregio's, tegenover het zelfstandig voeren van beleid.

Uit de interviews komt ook het beeld naar voren dat partners graag zouden zien dat de provincie deze bovenregionale blik uitbreidt en meer de regie neemt op gemeentegrens overstijgende thema's zoals droogte en hittestress.⁶¹ Ook zou de provincie nog meer de verbinding kunnen leggen met aangrenzende regio's (zoals de Veluwe en de Achterhoek) en zich kunnen focussen op strategievorming.

Cofinanciering DPRA-maatregelen

Als aanvulling op de Impulsgelden van het Rijk (zie ook §2.1.1) kozen PS ervoor om de bijdrage voor het nemen van klimaatadaptieve maatregelen financieel te stimuleren in de vorm van cofinanciering. Vanuit de Impulsregeling kan een partij (gemeente, provincie of waterschap) 33,3% van de kosten van een maatregel vergoed krijgen. De provincie heeft er voor gekozen om de bijdrage van het Rijk met een eigen regeling op te hogen met 20%, en dus zo'n 6,6% van de totale kosten te vergoeden. De cofinanciering heeft dezelfde voorwaarden als de Impulsregeling en wordt uitgekeerd via een subsidie ('Klimaatadaptatiemaatregelen 2021-2027'). Door deze koppeling was vooraf bekend welke projecten in aanmerking zouden komen voor de regeling en hoe hoog de provinciale bijdrage zou zijn. De projecten die in aanmerking komen, staan per werkregio vermeld in tabellen op de provinciewebsite.⁶²

⁶¹ Hitte is zowel lokaal als regionaal een opgave. Zo zijn ook gemeenten verantwoordelijk voor het borgen van een lokale aanpak in hitteplannen. De provincie kan invloed uitoefenen op het voorkomen van hittestress op (boven)regionaal via haar rol in de ruimtelijke ordening.

⁶²https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Natuur_en_landschap/Klimaatadaptatiemaatregelen_2021_2022

Voor elke werkregio wordt per partner, per project weergegeven wanneer de Impulsgelden zijn aangevraagd en hoeveel cofinanciering ze daarvoor kunnen ontvangen van de provincie Overijssel. De partners hebben deze tabellen zelf (in werkregio-verband) samengesteld. In tabel 4 is te zien hoeveel cofinanciering de werkregio's kunnen krijgen voor hun ingediende projecten. In totaal wordt voor alle werkregio's voorzien in € 2.615.227,15 aan provinciale cofinanciering. Desgevraagd kon de provincie niet aangeven hoe dit bedrag zich verhoudt tot het subsidieplafond van deze regeling van € 2,8 miljoen.

Tabel 4: *Mogelijkheid tot cofinanciering bij DPRA-maatregelen per werkregio*

Werkregio	Bedrag
Fluvius	€ 76.013,00
RIVUS	€ 916.578,20
SNV	€ 209.671,82
Twents Waternet	€ 1.412.964,13
Totaal	€ 2.615.227,15

Bron: Klimaatadaptatiemaatregelen 2021-2027

In tabel 4 is zichtbaar voor welk bedrag er subsidie is verleend per jaar en hoeveel verstrekkingen het betrof. De regeling startte in 2021, de eerste subsidies werden in 2023 verstrekt.⁶³ Tot en met 2024 zijn er vijftien subsidies verstrekt. Hierbij valt op dat bijna alle aanvragen door partijen in de werkregio's RIVUS en Twents Waternet zijn gedaan. Binnen SNV is één aanvraag gedaan, binnen Fluvius geen. Dit kan verklaard worden door het aandeel van Overijsselse gemeenten in deze werkregio's: in Fluvius ligt alleen gemeente Steenwijkerland in Overijssel en in SNV liggen alleen gemeentes Hardenberg en Ommen in Overijssel. Andere werkregio's vallen volledig binnen de provincie Overijssel. Ambtelijk is toegelicht dat er vaak voor meerdere projecten tegelijkertijd subsidie wordt aangevraagd, omdat dit administratieve voordelen heeft voor gemeentes en de provincie. Bij het verlenen van de subsidies komen alle verstrekte bedragen uiteindelijk overeen met de projecttabellen, op twee gevallen na. In het ene geval krijgt een partij meer en in een ander geval kreeg een andere partij minder voor een project dan het bedrag dat in de tabel stond. Het project waarvoor meer subsidie is verstrekt dan in de projecttabel was opgenomen, bestond uit twee delen. Ambtelijk is toegelicht dat per abuis één van de twee delen niet in de projecttabel is opgenomen. De omvang van de verstrekte subsidie is daarmee echter nog niet volledig verklaard.

In de vier jaar dat de regeling loopt is 30,9% van het subsidieplafond besteed. Als verklaring voor het relatief lage gebruik van de regeling wordt ambtelijk aangegeven dat het aanvragen van de subsidie een vrij grote administratieve last is voor (kleine) gemeenten. Daarnaast speelt ook de bekendheid met de subsidie en personele capaciteit en vertraging van projecten (zoals woningbouw en Groenblauwe dooradering) door stikstof een rol. De projecten mogen uitgevoerd worden tot en met 2027.

⁶³ Ambtelijk is toegelicht dat de subsidieregeling de eerste jaren nog niet operationeel was.

Tabel 5: Subsidieregeling 'Klimaatadaptatiemaatregelen 2021-2027' 2021-2024

Jaar	Bedrag	Aantal toekenningen	Fluvius	RIVUS	SNV	Twents Waternet
2021	-	-	-	-	-	-
2022	-	-	-	-	-	-
2023	€ 315.537	8	0	5	0	3
2024	€ 550.843	7	0	4	1	2
Totaal	€ 865.000	15	0	9	1	5

Bron: Openbaar subsidieregister provincie Overijssel 2019-2024, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland

Subsidieregeling van werkregio's voor inwonersinitiatieven

Twee werkregio's, Fluvius en RIVUS, hanteren een subsidieregeling voor inwonersinitiatieven. Via de bijdrage aan de werkregio is de provincie cofinancier bij deze regeling. In Twents Waternet en SNV was er geen behoefte aan een soortgelijke regeling, zo blijkt uit de interviews. Gemeenten en waterschappen hebben in sommige gevallen al regelingen die vrijwel gelijk zijn aan onderstaande regelingen, maar deze worden niet in werkregio-verband gefinancierd.

Vanaf maart 2023 kunnen inwoners, organisaties en collectieven binnen werkregio Fluvius subsidie aanvragen om hun tuinen of gebouwen klimaatadaptief te maken. Dit wordt binnen de werkregio de Tuinsubsidie genoemd. Om de Tuinsubsidie zo laagdrempelig mogelijk te maken is er voor gekozen om de naam 'Fluvius' niet te gebruiken in de communicatie, maar om de aanvraag via de gemeentelijke website te laten verlopen. De subsidie wordt in de praktijk uitgevoerd door Platform Duurzaam Nederland. Aanvragers vinden de subsidieregeling (met verschillende namen) op de website van hun gemeente, worden doorgeleid naar een website⁶⁴ van Platform Duurzaam Nederland waar ze hun aanvraag kunnen doen. Er kan subsidie ontvangen worden voor de aanleg van een groen dak, het afkoppelen van regenwaterafvoer, het plaatsen van een regenton, het planten van bomen, het nuttig gebruiken van regenwater (zoals door middel van filtering of voor toiletten) en het vergroenen van stenen oppervlaktes. Er is afgesproken dat de partijen (provincies, waterschap en gemeenten) de regeling elk voor een derde financieren. De provincie Overijssel draagt alleen bij aan de Tuinsubsidie als die in gemeente Steenwijkerland wordt aangevraagd. Uit de verslaglegging over de Tuinsubsidie (data van maart 2023 t/m augustus 2024) blijkt dat er relatief veel gebruik wordt gemaakt van de subsidieregeling in Steenwijkerland. Van alle gemeenten heeft Steenwijkerland de meeste subsidieaanvragen.⁶⁵

Sinds april 2025 is er binnen RIVUS de Stimuleringsregeling. Dit is een subsidie voor inwoners, collectieven en organisaties om klimaatadaptatieve maatregelen te stimuleren. Hoewel de start van deze regeling formeel buiten de onderzoeksperiode valt, is er geruime tijd aan gewerkt, waaronder ook door de provincie binnen RIVUS.

⁶⁴ <https://subsidieaanvragen.nl/>

⁶⁵ Van de 1127 aanvragen in totaal in deze periode kwamen er 280 uit Steenwijkerland en vertegenwoordigt dus 24,5%. De mediaan van het aantal aanvragen is 198, 5.

Voor de volledigheid wordt de regeling hier daarom behandeld. Het heeft, zo is in interviews aangegeven, relatief lang geduurd om de regeling op te zetten. Dit kwam doordat verschillende partijen zelf al een soortgelijke regeling hadden en er discussie ontstond over de voorwaarden voor de subsidie. Nu de regeling er is, vervangt deze de eigen regelingen van de partners. De Stimuleringsregeling kent dezelfde kenmerken als de Tuinsubsidie. De gemeente Olst-Wijhe neemt de uitvoering op zich. Ook hier zien aanvragers de subsidie verschijnen op de website van hun eigen gemeente en worden vervolgens doorgeleid naar het subsidieplatform van gemeente Olst-Wijhe. Gezien de zeer recente start zijn er nog geen resultaten bekend van de gemeenschappelijke subsidieregeling van RIVUS.

4.3.2 Zoetwatervoorziening Oost-Nederland

De provincie draagt financieel bij aan ZON, € 2 miljoen van deze bijdrage is afkomstig uit het Investeringsbesluit HDW. De provincie Overijssel draagt op verschillende manieren bij aan klimaatadaptatie binnen de deelname aan ZON.

Provinciaal investeringsvolume ZON

De provincie Overijssel draagt bij aan ZON in de vorm van investeringen in verschillende soorten maatregelen. De omvang en de kenmerken van deze investeringen staat vermeld in het Werkprogramma. Voor de looptijd (2021-2027) van het Werkprogramma zal de provincie in totaal € 26 miljoen investeren. Hiervoor ontvangen ze € 6,5 miljoen als cofinanciering vanuit het Deltafonds en zetten zij € 19,5 miljoen aan eigen middelen in. De € 2 miljoen die in het Investeringsbesluit HDW is opgenomen voor ZON maakt onderdeel uit van deze € 19,5 miljoen. In het Werkprogramma is voor alle deelnemende partijen een overzicht gemaakt van het voorgenomen bedrag dat ze per maatregel willen investeren. In tabel 6 is de verdeling van de middelen van de provincie Overijssel over de verschillende maatregelen weergegeven.

Tabel 6: Verdeling van investeringsvolume ZON

Maatregel	Investeringsvolume in €
Flexibel peilbeheer in hoofdwatersysteem regionale waterbeheerders	433.333
Beekherstel en herprofilering leggerwaterlopen	3.110.333
Verminderen lokale afvoer- en ontwatering	6.093.600
Grondgebruik aanpassen: functie veranderen in ruimte voor water	15.401.800
Naaldbos omzetten in heide of loofbos	1.000.000
Totaal	26.039.067

Bron: *Werkprogramma Zoetwatervoorziening Oost-Nederland 2022-2027, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland*

De voortgang van de inzet van alle partners wordt gemonitord door het programmabureau van ZON door het uitvragen van de voortgang bij de partners. Per fase wordt dit bijgehouden in een voortgangsrapportage. Voor elke partner is bijgehouden hoeveel de partij per maatregeltype heeft geïnvesteerd vanaf 2022 en hoeveel hectare waterrobuust gebied dit heeft opgeleverd. Bij de provincie Overijssel is te zien dat er op twee van de vijf maatregeltypes investeringen zijn geweest in 2023 en 2024. Dit zijn 'Grondgebruik aanpassen: functie veranderen in ruimte voor water' en 'Naaldbos omzetten in heide of loofbos'. In tabel 7 is het geïnvesteerde bedrag en de hoeveelheid hectares per maatregeltype weergegeven. In de tabel valt op dat er bij het maatregeltype 'Grondgebruik aanpassen' wel middelen zijn geïnvesteerd, maar dat dit niet heeft geleid tot gerealiseerde hectares. De voortgangsrapportage voorziet niet in toelichting hierbij.

Tabel 7: Realisatie investeringsvolume Werkprogramma 2022 t/m 2024

Maatregeltype	2023		2024		Totaal	
	€ mln.	ha	€ mln.	ha	€ mln.	ha
Grondgebruik aanpassen: functie veranderen in ruimte voor water	7,6	0	3,0	0	10,7	0
Naaldbos omzetten in heide of loofbos	0,6	20	0,3	250	1,0 ⁶⁶	270

Bron: *Voortgangsrapportage ZON Fase 2, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland*

⁶⁶ Het verschil in de optelling komt door afronding.

Haarvaten op Peil

Een aantal taken van de provincie Overijssel uit het Werkprogramma van ZON worden gerealiseerd binnen het programma Haarvaten op Peil (HoP). HoP is een gemeenschappelijk programma van de provincie Overijssel, de waterschappen Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen, Landschap Overijssel, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Overijssels Particulier Grondbezit. Het heeft als doel om de waterhuishouding in kleine waterlopen (de 'haarvaten') te verbeteren om zo een gebied waterrobuuster te maken. In april 2022 sloten voornoemde partijen een Bestuursovereenkomst. De looptijd is gekoppeld aan het ZON-Werkprogramma. In de Bestuursovereenkomst wordt een aantal gebieden omschreven waar HoP zich op gaat focussen, worden financiële afspraken gemaakt en wordt de organisatiestructuur van HoP omschreven. HoP wordt gefinancierd door de provincie en de twee waterschappen. De provincie zegt toe maximaal € 4,7 miljoen te zullen investeren in HoP, verdeeld over de werkgebieden van de waterschappen. In juni 2023 is er een Uitvoeringsprogramma opgesteld voor HoP en zijn er verkenningen uitgevoerd naar de focusgebieden. Uit de interviews komt naar voren dat inmiddels begonnen is met de uitvoering van het programma. De waterschappen nemen hierin het voortouw, de provincie is vooral als cofinancier bij het programma betrokken.

De bijdrage van de provincie Overijssel aan HoP is terug te zien in de subsidieverlening. Waterschappen Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen hebben respectievelijk in 2023 en 2024 subsidie ontvangen in het kader van HoP. In tabel 8 zijn de verleende subsidiebedragen weergegeven. Het totaal komt vrijwel overeen met de toegezegde maximale bijdrage van € 4,7 miljoen uit de Bestuursovereenkomst.

Tabel 8: Subsidieverlening ten behoeve van provinciale bijdrage aan HoP

Ontvanger	Bedrag
WS Drents-Overijsselse Delta	€ 1.250.000
WS Vechtstromen	€ 3.437.500
Totaal	€ 4.687.000

Bron: Openbaar subsidieregister provincie Overijssel 2023-2024, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland

DAW-regeling

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is een initiatief van de Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) met als doel om de waterkwantiteit en kwaliteit in landbouwgebieden te verbeteren.⁶⁷ Omdat er overlap is tussen de doelen van ZON en de waterkwantiteitsdoelen van het DAW is er door het RBO besloten om een deel van de ZON-maatregelen te realiseren via het DAW en daaraan ook financieel bij te dragen. In de Bestuursovereenkomst cofinanciering NSP-GLB 2023-2027 zijn daarover afspraken gemaakt tussen de provincie en de waterschappen Drents Overijsselse Delta, Vechtstromen en Rijn en IJssel. De waterschappen zegden toe om gezamenlijk € 2,5 miljoen te besteden, ook namens de provincie, zo blijkt uit de Bestuursovereenkomst.

⁶⁷ <https://agrarischwaterbeheer.nl/wie-zijn-wij/>

Van dit bedrag wordt € 1.281.412 besteed aan cofinanciering voor de ZON-maatregelen die de LTO uitvoert. De overige middelen (€ 1.218.588) zijn bestemd voor het uitvoeren van de DAW-regeling. Dit is een subsidieregeling voor agrarische organisaties om DAW-maatregelen⁶⁸ uit te voeren. Eén van de onderdelen waar een organisatie subsidie voor kan krijgen betreft de uitvoering van ZON-maatregelen, maar ook bijvoorbeeld voor maatregelen die de waterkwaliteit verbeteren. Er is afgesproken dat de provincie deze regeling uitvoert in de vorm van een subsidie.⁶⁹ De subsidie loopt van 2024 t/m 2027 en heeft een plafond van € 800.175 verdeeld over sub-plafonds tussen waterschap Drents Overijsselse Delta en Vechtstromen. Voor Rijn en IJssel is er geen subplafond opgenomen. Per maatregel kan een aanvrager maximaal € 12.500 ontvangen. De regeling is in december 2024 opengesteld en heeft in 2024 dan ook nog niet tot subsidieverstrekking geleid.

4.4 Faciliterende en stimulerende rol

Zoals in §4.3 is aangegeven bleef er € 3,25 miljoen over vanuit het Investeringsbesluit HDW voor de faciliterende en stimulerende rol. In deze paragraaf gaan we in op de manier waarop de provincie deze middelen heeft willen inzetten. Ook gaan we in deze paragraaf in op de bovenregionale stresstesten. Deze zijn niet bekostigd uit de € 3,25 miljoen, maar omdat deze taak wel gerekend kan worden tot de faciliterende en stimulerende rol van de provincie wordt hier in deze paragraaf eveneens aandacht aan besteed.

Subsidieregeling Klimaatadaptatie (€ 2,25 miljoen)

Van 2021 tot en met 2023 liep de Subsidieregeling 'Klimaatadaptatie'. Deze subsidieregeling was bedoeld voor Overijsselse gemeenten en waterschappen en kon voor drie soorten activiteiten gebruikt worden:

- haalbaarheidsonderzoeken voor klimaatadaptatieve initiatieven
- procesondersteuning om te komen tot een klimaatadaptatief project of businesscase
- fysieke klimaatadaptatieve maatregelen

Ook moest een activiteit voortkomen uit minstens één van de stappen uit de 'DPRA-cyclus' (stresstest, risicodialoog of uitvoeringsprogramma), moest het passen bij minstens één van de negen thema's uit de Nationale Adaptatiestrategie (NAS) en moest de activiteit minimaal zeven punten scoren uit een scoretabel met vereiste onderdelen. Hierbij kon een activiteit ook punten krijgen als het raakvlakken had met andere provinciale thema's. Partijen kregen maximaal 50% van de totale kosten vergoed, met een maximum van € 20.000 voor haalbaarheidsonderzoeken en procesondersteuning en een maximum van € 150.000 voor fysieke maatregelen. De subsidie had een ondergrens van € 10.000.⁷⁰

⁶⁸ Maatregelen t.b.v. de verbetering van de water- en bodemkwaliteit in de landbouw

⁶⁹ https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Landbouw/Deltaplan_Agrarisch_Waterbeheer_Overijssel_2024_2027

⁷⁰ https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR601224/61#hoofdstuk_2_paragraaf_2.15

Anders dan de Impulsregeling (en daarmee ook de provinciale cofinanciering) kon de subsidieregeling voor activiteiten omtrent hittestress gebruikt worden. De subsidie mocht echter niet 'gestapeld' worden met de cofinancieringsregeling of andere regelingen. In totaal is er iets meer dan € 2,5 miljoen aan subsidie uitgekeerd. Dit is meer dan het oorspronkelijke budget van € 2,25 miljoen uit het Investeringsbesluit. Twee keer is de subsidie gebruikt als financieringsbron voor subsidieregelingen van andere organisaties, te weten de regeling 'Klimaatactief!' van waterschap Drents-Overijsselse Delta⁷¹ en een inmiddels niet meer openstaande regeling van gemeente Tubbergen voor het verstrekken van gratis regentonnen.⁷²

Tabel 9: Toekenningen subsidieregeling 'Klimaatadaptatie' 2021-2024

Jaar	Bedrag	Aantal toekenningen
2021	€ 713.605	6
2022	€ 731.297	5
2023	€ 897.216	6
2024	€ 190.000	2
Totaal	€ 2.532.118	19

Bron: Openbaar subsidieregister provincie Overijssel 2019-2024, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland

Klimaatadaptieve pilots (€ 1 miljoen)

In het Investeringsbesluit HDW wordt ruimte gelaten voor pilotprojecten die bijdragen aan klimaatadaptatie. In het voorstel zelf wordt één van deze pilots specifiek genoemd: het initiatief om meer watertappunten aan te leggen in Overijssel naar aanleiding van een motie.⁷³ Deze pilot is gerealiseerd in de vorm van klimaatadaptieve carpoolplekken langs de N34, inclusief drinkwaterpunten, zo blijkt uit de jaarrekening van 2022. Er zijn geen eisen of voorwaarden opgesteld waaraan een pilot moet voldoen. In het onderzoek hebben we niet kunnen vaststellen welke pilots uiteindelijk zijn bekostigd en ook bleek uit de interviews dat de pilots niet zijn gemonitord.⁷⁴

Bovenregionale stresstest (niet gefinancierd vanuit Investeringsbesluit HDW)

Bovenop de zesjaarlijkse stresstesten die de werkregio's uitvoeren heeft de interbestuurlijke Beleidstafel Hoogwater en Wateroverlast geadviseerd om een bovenregionale stresstest naar wateroverlast uit te voeren op het niveau van (grensoverschrijdende) stroomgebieden. In het Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie (NUPKA) en de Handreiking Bovenregionale Stresstesten Wateroverlast staat vermeld dat de provincies hier de trekkende, coördinerende en initiatiefnemende partij in zijn. De waterschappen voeren de daadwerkelijke analyses uit. In de Perspectiefnota 2025 staat vermeld dat de provincie hier € 500.000 voor gereserveerd heeft.⁷⁵

⁷¹ <https://www.wdodelta.nl/word-klimaat-actief>

⁷² <https://www.tubantia.nl/tubbergen/bonnen-voor-gratis-regenton-in-tubbergen-zijn-in-mum-van-tijd-op~a6c954574/>

⁷³ Motie 'Meer drinkwaterpunten in Overijssel'

⁷⁴ Het overzicht van klimaatadaptieve projecten die (mede)gefinancierd zijn door de provincie dat we ontvingen ging vergezeld van de opmerking dat het overzicht niet actueel en niet volledig was. Daarbij was voor ons ook niet te achterhalen welke projecten via subsidie van middelen zijn voorzien en welke uit het pilot-budget zijn bekostigd.

⁷⁵ Statenvoorstel nr. PS24-000319

Uit interviews komt naar voren dat de stresstest ten tijde van het schrijven van dit rapport wordt uitgevoerd. In de kern omvat een bovenregionale stresstest een simulatie van wat er zou gebeuren als een 'Limburg bui' in een gebied valt.⁷⁶ Als deze analyse klaar is worden de risicodialogen opgestart met medeoverheden. De stresstest moet in 2025 zijn afgerond.

4.5 Programma's met raakvlakken met klimaatadaptatie

Naast inzet specifiek gericht op klimaatadaptatie, zijn er in de provincie Overijssel programma's, beleid en regelingen die een klimaatadaptief-component in zich hebben zonder dat ze daar specifiek op gericht zijn. In deze paragraaf gaan we in op enkele voorbeelden hiervan die duidelijk naar voren kwamen in het onderzoek. Daarbij tekenen we aan dat we met dit overzicht niet pretenderen volledig te zijn.

Actieprogramma Toekomstbestendig Wonen

In 2021 en 2022 sloot de provincie Overijssel samen met gemeenten en andere relevante partijen woonagenda's en woondeals. Dit zijn interbestuurlijke afspraken over het bouwen van woningen in een bepaalde regio (hier: Twente en West-Overijssel). In deze afspraken zit ook de ambitie om klimaatadaptief te gaan bouwen en rekening te houden met het water- en bodemsysteem. In de Woondeals wordt gerefereerd aan het Actieprogramma Toekomstbestendig Bouwen als het kader waarin de provincie dit verder uitwerkt. In januari 2024 presenteerden GS de Rapportage Actieprogramma Toekomstbestendig Wonen. In dit programma zijn de ambities op het gebied van toekomstbestendig bouwen concreter gemaakt. Dit gebeurt aan de hand van zes thema's, waarvan klimaatadaptatie er één is. Uit de interviews blijkt dat dit de provinciale vertaling is van de Landelijke maatlat voor een groene klimaatadaptieve gebouwde omgeving.

Agrarisch natuurbeheer en Groenblauwe diensten

Voor het beheren van natuur en landschapselementen kunnen agrarische collectieven subsidie ontvangen vanuit het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL) in het kader van Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb). Deze subsidie is bedoeld als tegemoetkoming voor het uitvoeren van zogeheten Groenblauwe diensten: vrijwillige, bovenwettelijke diensten gericht op het realiseren van maatschappelijke wensen of doelen op het terrein van natuur, landschap, waterbeheer en recreatief medegebruik.⁷⁷ Sinds 2023 is er ook geld specifiek beschikbaar voor water- en klimaatdoelen.⁷⁸ Per provincie is per gebiedstype bepaald welke natuurdoelen er zijn, welke maatregelen hiervoor genomen kunnen worden en welke gebieden in aanmerking komen voor subsidie. Dit wordt vastgesteld in het Natuurbeheerplan, in Overijssel komen de thema's Water en Klimaat hierin aan bod.⁷⁹ Zowel de Blauwe diensten als de diensten bij Klimaat worden samen met de waterschappen gefinancierd, via de Bestuursovereenkomst cofinanciering NSP-GLB 2023-2027.

⁷⁶ *Extreme neerslag ten grote van de neerslag die de overstromingen in Zuid-Limburg in de zomer van 2021 heeft veroorzaakt*

⁷⁷ <https://www.stowa.nl/deltafacts/zoetwatervoorziening/droogte/blauwe-diensten>

⁷⁸ *Advies inzake verdeling GLB-middelen voor verbreed subsiestelsel Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer*

⁷⁹ *Natuurbeheerplan Provincie Overijssel 2024*

In dit Bestuursakkoord is afgesproken dat de provincie en de waterschappen gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van deze diensten: de provincie verleent de subsidie aan agrarische collectieven en de waterschappen verlenen ondersteuning op inhoud. Ook zorgen de provincie en de waterschappen voor cofinanciering, dit gaat in totaal om € 2,5 miljoen. Het precieze aandeel van de provincie hierin is niet af te leiden uit de Bestuursovereenkomst.

Natuur voor elkaar

Om de uitbreiding en instandhouding van natuur buiten natuurgebieden te stimuleren loopt vanaf 2016 het programma Natuur voor elkaar. Dit programma streeft er naar om natuur, maatschappij en economie te verbinden aan de hand van verschillende stimuleringsregelingen. Binnen Natuur voor elkaar zijn er verschillende initiatieven die een klimaatadaptieve component hebben. Hierbij kan onderscheid gemaakt worden tussen initiatieven die niet als klimaatadaptief worden benoemd (of het niet als hoofddoel hebben), maar dit logischerwijs wel zijn en initiatieven met een expliciete focus op klimaatadaptatie. Onder de eerste categorie vallen de volgende regelingen:

- Vergroenen van schoolpleinen
De provincie Overijssel heeft een subsidieregeling voor het vergroenen van schoolpleinen van basisscholen.⁸⁰ Hoewel dit logischerwijs helpt tegen hittestress en wateroverlast, staat dit niet als zodanig in de subsidieregeling vermeld. Wel wordt dit in een bijlage van een evaluatierapport genoemd.⁸¹
- Vergroenen van dorpen en steden
Om te stimuleren dat er meer groen komt in het stedelijk gebied hebben GS verschillende regelingen ingesteld. Deze regelingen zijn gericht op het stimuleren en faciliteren van vergroening in de provincie en dragen daarmee logischerwijs bij aan klimaatadaptatie. Dit is echter niet het primaire doel van de regelingen en wordt ook niet of nauwelijks benoemd.
- Natuurinclusief bouwen
Een ander onderdeel van Natuur voor Elkaar is het stimuleren van natuurinclusief bouwen. Als onderdeel hiervan noemt de provincie ook klimaatadaptatie.

Een regeling die explicieter gericht is op klimaatadaptatie is de subsidieregeling 'Natuur voor elkaar – Inwonersinitiatieven'.⁸² Deze regeling is geopend sinds 2024 en is gericht op het stimuleren van vergroeningsmaatregelen van inwonerscollectieven. Deze regeling werd aangekondigd in een Investeringsvoorstel in 2023.⁸³ Hierin staat vermeld dat € 2 miljoen van de middelen die waren gereserveerd voor klimaatadaptatie zijn gebruikt voor de financiering van deze subsidie. Uit de interviews komt naar voren dat hiervoor is gekozen omdat men van mening was dat beide programma's veel overlap hadden qua doelen.

⁸⁰ https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Natuur_en_landschap/Groene_schoolpleinen

⁸¹ Evaluatie programma Natuur voor Elkaar 2023

⁸² https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Wonen_en_leefbaarheid/Natuur_voor_Elkaar_inwonersinitiatieven

⁸³ Investeringsvoorstel 23-001402

Vergroening draagt ook bij aan klimaatadaptatie en de inschatting was dat doelen van het Programma Klimaatadaptatie beter bereikt konden worden via deze route. Klimaatadaptatie zit verwerkt in de voorwaarden van de subsidie, die vijf varianten kent:

1. Natuur in de buurt (voor beleefbare, openbaar toegankelijke vergroening)
2. Natuurlijk spelen (voor natuurinclusieve speelplekken buiten schoolpleinen)
3. Groen en Zorg (vergelijkbaar met Natuur in de buurt, maar specifiek voor zorgvragers/verleners)
4. Inwoners voor soorten (voor het verbeteren van het leefgebied voor kwetsbare soorten op de Aandachtssoortenlijst)
5. Liefde voor natuur (gericht op natuureducatie en bewustwording)

Om in aanmerking te komen moet een initiatief een bepaald aantal punten scoren uit verschillende scoretabellen, te weten een tabel voor alle varianten en een tabel per variant. In de voor alle varianten geldende tabel en in de tabel 'Liefde voor natuur' staat klimaatadaptatie vermeld. Als een initiatief bijdraagt aan de vier onderdelen van klimaatadaptatie kan dat vanuit de voor alle varianten geldende tabel maximaal tien punten opleveren. Als een initiatief cross-over mogelijkheden heeft met klimaatadaptatie als thema, kan dat in de tabel van 'Liefde voor natuur' vijf punten opleveren. De subsidie bedraagt maximaal 50% van de totale kosten en bedraagt afhankelijk van de variant tussen de € 1.000 en € 30.000. Voor 2024 en 2025 staat het subsidieplafond op € 600.000. De regeling is in december 2024 opengesteld en heeft in 2024 dan ook nog niet tot subsidieverstrekking geleid.

Subsidies t.b.v. klimaatadaptatie binnen de Algemene Subsidieverordening

In de lijst met subsidies in het kader van de Algemene Subsidieverordening (ASV) zijn verschillende subsidies te vinden met verwijzingen naar klimaatadaptatie. De verstrekkingen vonden plaats tussen 2022 en 2024 aan gemeenten en waterschappen. Sommige van deze subsidies bevatten verwijzingen naar bestaande regelingen en programma's zoals het DPRA, ZON of de Impulsregeling. Andere subsidies bevatten meer generieke verwijzingen zoals 'Water en Klimaat' of verwijzen naar concrete projecten. Ambtelijk wordt toegelicht dat een aantal van de subsidies in het kader van ZON gaan om eenmalige provinciale cofinanciering. Een verklaring voor het verstrekken van subsidies met verwijzing naar bestaande regelingen is dat de subsidies werden aangevraagd voordat de regeling gereed was. De door de provincie aangeleverde informatie leidt echter niet tot een sluitende verklaring voor de verstrekking van subsidies via de ASV.

5 Resultaten en informatievoorziening

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de realisatie van de doelen van de provincie en de informatiepositie van PS.

56

Klimaatadaptatie in Overijssel

Normen:

- GS hebben zicht op de resultaten van de inspanningen op het gebied van klimaatadaptatie.
- Beoogde resultaten en (tussen)doelen van klimaatadaptatie zijn gerealiseerd en behaald, dan wel door GS voorzien van een verklaring.
- GS hebben PS conform daarover gemaakte afspraken geïnformeerd over inzet en resultaten op het gebied van klimaatadaptatie.

Bevindingen:

- GS hebben qua doelstelling veelal procesmatige doelen en een rolopvatting voor zichzelf gesteld, hierdoor zijn de resultaten alleen op het niveau van prestaties te meten. Hierdoor hebben GS beperkt zicht op de resultaten van het beleid. Alleen voor het doel om klimaatadaptatie te verwerken in de Omgevingsvisie kan concreet iets gezegd worden over de resultaten.
- GS hebben klimaatadaptatie op verschillende manieren verwerkt in de huidige Omgevingsvisie. Klimaatadaptatie is opgenomen in de visie en ambities van de Omgevingsvisie en is in meer of mindere mate verwerkt in de beleidshoofdstukken. In de ontwerp Omgevingsvisie is klimaatadaptatie opgenomen als leidend principe en staat hoog in het afwegingskader (de Redeneerlijn) voor de hele Omgevingsvisie.

De bevindingen gaan verder op de volgende pagina.

- In de huidige en ontwerp Omgevingsvisie staan onderwerpen met een duidelijke relatie tussen provinciale taken en verantwoordelijkheden waar klimaatadaptatie weinig of niet aan wordt gekoppeld. Dit ondanks het uitgesproken commitment van de provincie aan deze onderwerpen in het IPO position paper.
- De inzet en realisatie van klimaatadaptatie is in de P&C-stukken terug te vinden op drie prestaties. De totale gerealiseerde baten tijdens de onderzoeksperiode binnen de drie prestaties waren € 29 miljoen en de totale gerealiseerde lasten bedroegen € 39 miljoen. In de P&C stukken is het vanwege de kassierstaak van de provincie en de combinatie van verschillende doelen en regelingen in dezelfde prestatie lastig om de precieze inzet van de provincie op klimaatadaptatie inzichtelijk te maken.
- Bij de realisatie van de begroting is er in verschillende jaren sprake van onderbesteding. De oorzaken hiervan zijn vooral het uitblijven van aanvragen voor subsidie en cofinanciering en vertraging bij het uitkeren van middelen door het Rijk.
- PS zijn aan de hand van verschillende Statenbrieven en de P&C documenten geïnformeerd over de voortgang van het beleid omtrent klimaatadaptatie. GS hebben een toegezegde evaluatie van het Investeringsbesluit niet geleverd. Er zijn geen verdere afspraken gemaakt met PS over de informatiepositie omtrent klimaatadaptatie.
- Het is vooralsnog niet mogelijk om de effecten van beleid gericht op klimaatadaptatie weer te geven, zowel op lokaal, regionaal en landelijk niveau. Dit komt omdat de voortgang erg lastig te meten is doordat de opgave ieder jaar verschuift door voortgaande klimaatverandering en begrippen als 'klimaatbestendig' niet zijn geoperationaliseerd. Hierdoor monitoren overheden en samenwerkingsverbanden alleen op het niveau van processen en prestaties. Wel zijn er landelijke initiatieven om dit in de toekomst te verbeteren.

5.1 Monitoring van resultaten en effecten

De resultaten van de provinciale inzet gericht op klimaatadaptatie worden door GS of bestuurlijke partners gemonitord op het niveau van prestaties. Een voorbeeld hiervan is dat wordt bijgehouden of een bepaald onderzoek is uitgevoerd of de mate waarin er subsidies verstrekt zijn. Hierdoor kan er beperkt inzicht gegeven worden in de resultaten van het beleid. Een factor die hier aan bijdraagt zijn de doelen die GS voor zichzelf gesteld heeft, zoals eerder al besproken is in hoofdstuk twee. Dit zijn veelal procesdoelen zoals 'volwaardig meedoen aan alle werkregio's', een rolopvatting voor zichzelf (faciliterend en stimulerend) of het overnemen van de landelijke doelstellingen. Omdat deze doelen niet zijn uitgewerkt in meetbare tussendoelen is het niet mogelijk om in dit hoofdstuk de resultaten weer te geven.

Wel wordt in dit hoofdstuk ingegaan op de voortgang van de provincie om het provinciale beleid 'klimaatproof' te maken, aangezien dit procesdoel wel gemeten kan worden aan de hand van de verwerking van het thema in de Omgevingsvisie. Hier gaan we in §5.2 verder op in.

In hoofdstuk één en eerder in het onderzoeksplan werd al kort benoemd dat het monitoren van de effecten van provinciale inzet op het thema niet eenvoudig is. Dit is ook in verschillende interviews met provinciale ambtenaren en samenwerkingspartners binnen de werkregio's en zoetwaterregio. Een aantal redenen waarom effectmonitoring lastig is kwam herhaaldelijk terug:

- De term 'klimaatbestendig' is niet eenduidig gedefinieerd, ook niet in de landelijke kaders voor klimaatadaptatie. Vaak wordt het niet duidelijker dan 'voorbereid zijn op de gevolgen van klimaatverandering'. Decentrale overheden, waaronder de provinciale bestuurslaag, stellen geen concretere doelen.
- Het einddoel: 'klimaatbestendig zijn', wordt ervaren als een groeiende opgave. De beoogde situatie in 2050 lijkt steeds verder weg te bewegen: het voortschrijdend inzicht rond klimaatverandering, neem bijvoorbeeld de klimaatscenario's van het KNMI, zorgen voor een vooruitzicht dat steeds verandert. Dit bemoeilijkt ook het gebruik van de Klimateffectatlas als hulpmiddel bij monitoring, omdat de modellen die hiervoor de basis vormen mee veranderen met de data van het KNMI.
- Het monitoren van het veranderende klimaat is nog niet hetzelfde als het monitoren van de effecten van klimaatadaptatieve maatregelen. Het is op korte termijn bijvoorbeeld niet mogelijk om in beeld te brengen of een reductie in hittestress komt door klimaatadaptatieve maatregelen, of door een schommeling in het weer. Dit zorgt ervoor dat monitoring alleen mogelijk lijkt op de lange termijn.

Deze problemen rond het monitoren van de effecten van klimaatadaptatie betekenen echter niet dat er geen pogingen worden gedaan om aanknopingspunten voor inhoudelijke meetbaarheid te vinden. Ten tijde van het schrijven van dit rapport wordt er landelijk gewerkt aan een DPRA-monitor om de inhoudelijke voortgang van het programma te meten.⁸⁴ Uit de interviews en documenten komt naar voren dat effectenmonitoring en 'weten wanneer je het goed doet' een belangrijk thema is voor zowel de provincie als samenwerkingspartners.

5.2 Klimaatproof maken van provinciaal beleid

In hoofdstuk twee werd aangegeven dat GS het gehele provinciale beleid 'klimaatproof' willen maken door klimaatadaptatie te verwerken in de Omgevingsvisie. Om zicht te krijgen op de mate waarin dit is gebeurd heeft de rekenkamer een inhoudsanalyse uitgevoerd naar de verwerking van klimaatadaptatie in de versie die geldig was op het moment van schrijven van dit rapport (september 2025). Hierbij is gekeken in hoeverre klimaatadaptatie is verwerkt in de uitwerking van de negen beleidsthema's van de Omgevingsvisie (deel 3).

⁸⁴ <https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/nieuws/2025/tweede-werkgroep-zet-nieuwe-stappen-rmk/>

In tabel 10 staat de uitkomst van deze analyse schematisch weergegeven. Naast de inhoudelijke beleidsthema's is ook gekeken in hoeverre klimaatadaptatie terugkomt in de visie en ambitie van de Omgevingsvisie (deel 1 en 2). De uitkomst hiervan wordt niet in de tabel weergegeven, alleen in de tekst. Voor de volledigheid is deze analyse ook uitgevoerd voor de nog niet vastgestelde ontwerp Omgevingsvisie. Om te beoordelen of alle te verwachten thema's voldoende terug te zien zijn in de Omgevingsvisie wordt het position paper van het IPO gehanteerd als inhoudelijk kader (zie §2.5.1).

Tabel 10: Verwerking van klimaatadaptatie in Omgevingsvisie

	KA is genoemd KA staat in de ambitie van het hoofdstuk	KA is inhoudelijk uitgewerkt	Hitte wordt behandeld	Droogte wordt behandeld	Wateroverlast wordt behandeld	Waterveiligheid wordt behandeld
Woonomgeving	✓	✓	✓		✓	✓
Economie & Vestigingsklimaat	✓	✓	✓		✓	
Natuur	✓	✓				
Binnensteden & Landschappen	✓					
Mobiliteit	✓	✓		✓	✓	
Regionaal waterbeheer	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Veiligheid en Gezondheid	✓	✓	✓			
Energie						
Ondergrond						

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland op basis van Omgevingsvisie Overijssel (versie 2023)

Uit tabel 10 blijkt dat klimaatadaptatie aan de orde komt bij de meeste beleidsthema's. Klimaatadaptatie komt in Deel 1 en 2 van de Omgevingsvisie op verschillende manieren terug. Bij het onderdeel 'Actuele ontwikkelingen, opgaven en kansen' worden de verschillende uitdagingen die klimaatverandering met zich meebrengt besproken. Hierbij wordt de veelzijdigheid van het onderwerp benadrukt: er is steeds meer sprake van hittestress en wateroverlast in steden, droogte in de hoge delen van de provincie, en overstromingsgevaar langs de rivieren. Om dit op te vangen moet er anders omgegaan worden met ruimtelijke inrichting.

In de Omgevingsvisie staan een aantal duurzame beleidsambities om te dienen als rode draden door de rest van het document. De eerste hiervan is ‘Een klimaatbestendig Overijssel’, de inhoud hiervan is opgenomen in het onderstaande kader.

Duurzame kwaliteitsambitie 1: Een klimaatbestendig Overijssel

‘Onze ambitie: een klimaatbestendig Overijssel. Dit betekent dat we er voor willen zorgen dat we – nu en in de toekomst – beschermd zijn tegen overstromingen, droge voeten houden en, ook in perioden van droogte, over voldoende en schoon (drink)water beschikken voor bewoners, natuur en (landbouw)bedrijven. En er voor willen zorgen dat de stad, zelfs bij extreem heet weer, een fijne en gezonde plek blijft om te wonen. Met andere woorden: dat we bijvoorbeeld ook hittestress in de steden willen beperken. Samen met het Rijk, gemeenten, waterschappen, veiligheidsregio’s, ondernemers, bewoners en andere belanghebbenden zoeken we bij het werken aan de klimaatopgaven – ieder vanuit zijn of haar verantwoordelijkheid – naar de verbinding met andere (regionale) opgaven en ambities (denk aan natuurontwikkeling, recreatie, bijzondere woon- of werklocaties aan het water, bereikbaarheid en innovatie in de agro- en foodsector). Ook in de steden willen we nieuwe initiatieven en herstructurering hand in hand laten gaan met een goede koppeling aan de klimaatopgaven.’

In alle beleidshoofdstukken komt klimaatadaptatie voor, met uitzondering van de hoofdstukken over Energie en Ondergrond. De mate en de vorm waarin klimaatadaptatie wordt behandeld verschilt sterk per beleidsthema. Zo is klimaatadaptatie bij het beleidsthema Woonomgeving onderdeel van de centrale ambitie die wordt uitgesproken: *Veilig, schoon en gezond wonen betekent dat de woningen beschermd moeten zijn tegen overstromingen, wateroverlast, hittestress, geluidshinder en de uitstoot van gevaarlijke stoffen*. Klimaatadaptatie komt het meest terug in het beleidsthema Regionaal Waterbeheer: in vrijwel alle paragrafen is klimaatadaptatie verwerkt. In andere hoofdstukken is een onderdeel van klimaatadaptatie verwerkt. Zo wordt er in het beleidsthema Veiligheid en Gezondheid aandacht besteed aan de gevolgen van hittestress en wordt bij Mobiliteit de gevolgen van droogte op de binnenvaart besproken. Verder zijn er nog enkele beleidsthema’s waar klimaatadaptatie zijdelings genoemd wordt zonder dat het thema uitgewerkt wordt. Zo wordt in het beleidsthema Binnensteden en Landschappen in het kader van het verwerven en delen van kennis genoemd dat binnen ‘Living lab Overijssel’ ook gewerkt wordt aan klimaatadaptatie. Verderop wordt in het kader van fondsen voor (nieuwe) landgoederen ZON benoemd.

Ontwerp Omgevingsvisie

Op het moment van schrijven van dit rapport wordt er gewerkt aan een nieuwe Omgevingsvisie voor de provincie Overijssel. GS hebben hier in juni 2024 een conceptversie voor uitgebracht en in april 2025 een ontwerpversie.

Hoewel de nieuwe Omgevingsvisie nog niet is vastgesteld en buiten de onderzoeksperiode valt, is de inhoud voor de volledigheid wel geanalyseerd. Wat hierbij als eerste opvalt is dat klimaatadaptatie en ook Water Bodem Sturend (WBS) zijn verankerd in de visie en de uitgangspunten van het document. Zo heeft klimaatadaptatie een eigen thematische paragraaf in zowel het visie- als het beleidsdeel van het document en is WBS opgenomen als 'leidend principe' voor de hele Omgevingsvisie. Daarnaast is klimaatadaptatie opgenomen in het afwegingskader voor besluitvorming, de Redeneerlijn genaamd. In de Redeneerlijn zetten GS uiteen hoe om wordt gegaan met de prioritering tussen de leidende principes. Bovenaan de afweging staan wettelijke verplichtingen, direct daar onder staat klimaatadaptatie. Een verschil met de huidige Omgevingsvisie is hoe het thema hitte is verwerkt. Waar in de huidige Omgevingsvisie hittestress als gezondheidsfactor is uitgewerkt in het beleidshoofdstuk Veiligheid en Gezondheid, is het thema in vergelijkbare beleidshoofdstukken in de ontwerp Omgevingsvisie afwezig. Hoe klimaatadaptatie verwerkt is in alle beleidshoofdstukken is te vinden in tabel 11.

Tabel 11: Verwerking van klimaatadaptatie in ontwerp Omgevingsvisie

	KA is genoemd	KA staat in de ambitie van het hoofdstuk	KA is inhoudelijk uitgewerkt	Hitte wordt behandeld	Droogte wordt behandeld	Wateroverlast wordt behandeld	Waterveiligheid wordt behandeld
Water, bodem en KA	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Klimaatmitigatie & energietransitie	✓		✓		✓		
Landbouw en voedselvoorziening	✓						
Natuur en landschap	✓						
Cultureel erfgoed							
Verstedelijking							
Wonen	✓	✓	✓				
Ondernemen, werken, voorzieningen en logistiek	✓						
Goede bereikbaarheid	✓				✓		
Vrije tijd, recreatie en toerisme							
Milieu en gezondheid							
Sociale kwaliteit en gezondheid							

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland op basis van ontwerp Omgevingsvisie Overijssel

Overeenkomsten met thema's uit het IPO position paper

Over het algemeen zijn de thema's die aan bod komen in het position paper terug te zien in de wijze waarop klimaatadaptatie in de Omgevingsvisie is verwerkt. Er is echter ook een aantal thema's waar klimaatadaptatie niet of nauwelijks aan de orde komt. Het gaat om de volgende thema's:

- de impact van extreem weer op provinciale infrastructuur;⁸⁵
- de bevaarbaarheid van kanalen en rivieren bij hoogwater;
- de impact van droogte en wateroverlast op de landbouw;
- de impact van droogte en wateroverlast op natuur(gebieden);

⁸⁵ Dat er rekening gehouden moet worden met wateroverlast en overstromingen bij het plegen van groot onderhoud wordt wel gaandeweg benoemd bij het algemene deel van het beleid, maar niet specifiek uitgewerkt.

- de impact van extreem weer op vitale en kwetsbare infrastructuur.

5.3 Informatiepositie Provinciale Staten

Provinciale Staten zijn over de doelen en activiteiten van de provincie in het kader van klimaatadaptatie op twee manieren geïnformeerd: via Statenbrieven- en voorstellen en in de vorm van P&C documenten. Beide worden afzonderlijk behandeld.

5.3.1 Statenbrieven en Voorstellen

In de onderzoeksperiode zijn verschillende Statenbrieven- en voorstellen gestuurd waar de doelen en de inzet van GS uiteen werden gezet. In tabel 12 staat een overzicht van alle Statenbrieven- en voorstellen over klimaatadaptatie binnen de onderzoeksperiode. Een uitgebreidere versie van dit overzicht is aan bod gekomen in hoofdstuk twee. GS schrijven in het Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast dat ze een evaluatie van het Investeringsvoorstel in het derde kwartaal van 2024 zullen delen. Deze evaluatie is er niet gekomen. Er zijn verder geen afspraken met PS gemaakt over de informatievoorziening over klimaatadaptatie. In november 2024 hebben PS een motie aangenomen⁸⁶ waarin wordt opgeroepen om te inventariseren wat er nodig is voor de opgaven in het kader van klimaatadaptatie en zoetwater voor de periode na 2027. Specifiek wordt gevraagd om in kaart te brengen welke financiële maatregelen dit vraagt en welke acties ondernomen moeten worden. GS worden opgeroepen om hierover te rapporteren in de eerstvolgende Perspectiefnota. GS geven in juli 2025 aan dat zij in de Perspectiefnota 2026 hier invulling aan hebben gegeven.

Tabel 12: Statenbrieven- en voorstellen m.b.t. klimaatadaptatie 2019-2024

Titel	Publicatiedatum
Beleidsbrief Hitte, Droogte en Wateroverlast	Februari 2020
Beleidsbrief Hitte, Droogte en Wateroverlast	Juni 2020
Informatie behorende bij Statenvoorstel Hitte, Droogte Wateroverlast	Maart 2021
Investeringsvoorstel Hitte, Droogte en Wateroverlast (inclusief bijlagen over de rol van de provincie)	Maart 2021
Statenbrief Hitte Droogte Wateroverlast	Januari 2023

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland

⁸⁶ Motie 'De ZON schijnt door'

5.3.2 P&C documenten

In de jaarrekening verantwoorden GS de inzet op klimaatadaptatie op drie prestaties:

- 1.4.1 *Werken aan een klimaatadaptieve inrichting in 2050* (in 2019 is dit prestatie 1.4.5 *Klimaatadaptatie*).
- 1.2.2 *Werken aan voldoende oppervlakte- en grondwater* (in 2019 is dit prestatie 1.5.1 *Zoetwatervoorziening Oost Nederland*) In 2024 is deze prestatie van naam veranderd naar *Samen werken aan klimaatadaptatie en waterbeheer*.
- In 2024 gaat ook prestatie 1.2.1, *Werken aan een klimaatrobuust en veilig water- en bodemsysteem*, over klimaatadaptatie. Specifiek gaat de prestatie over de ontwikkeling van het Regionaal Waterprogramma en de implementatie van WBS. Prestatie 1.4.1 gaat globaal gezien over de uitvoering van het Programma Klimaatadaptatie en prestatie 1.2.2 over ZON.

In deze paragraaf wordt per prestatie de begrote en gerealiseerde kosten en baten getoond over de loop van de onderzoeksperiode op basis van de jaarrekeningen. Om een indicatie te geven van onder- of overbesteding wordt ook het gerealiseerde saldo weergegeven. De verdeling tussen incidentele en structurele baten en lasten is achterwege gelaten en met elkaar verrekend. Op basis van de jaarrekening is het lastig om inzicht te geven in hoeveel middelen GS inzet voor het thema klimaatadaptatie. Dit wordt veroorzaakt door de volgende redenen:

- Een deel van de begroting en realisatie is afkomstig uit de periode voor de tijd die centraal staat in dit onderzoek (2019-2024), zoals het RAP of Fase 1 van ZON. Ook maken GS geen onderscheid tussen de 'eigen' bijdrage van de provincie en de allocaties die voortkomen uit de kassiersfunctie bij werkregio RIVUS en ZON. De middelen die de provincie ontvangt vanuit de kassiersfunctie voor de werkregio RIVUS en ZON van het Rijk maken onderdeel uit van de prestatie.
- De inzet binnen programma's die breder zijn dan alleen klimaatadaptatie, zoals Natuur voor Elkaar, is niet in dit overzicht meegenomen omdat het onmogelijk is om op basis van de P&C documenten te scheiden welk deel gericht is op klimaatadaptatie en welk deel niet.
- De prestatie 1.2.1 in 2024 gaat over meer dan alleen klimaatadaptatie, het gaat bijvoorbeeld ook over de inzet om de waterkwaliteit te verbeteren. Niet te onderscheiden is hoeveel middelen er specifiek naar klimaatadaptatie gaan.

Werken aan een klimaatadaptieve inrichting in 2050

Tabel 13: Begroting en realisatie van prestatie 1.4.1 (1.4.5 in 2019)

Jaar	Baten begroot	Baten gerealiseerd	Verschil	Lasten begroot	Lasten gerealiseerd	Verschil	Saldo (gereal.)
2019	€ 0	€ 25.000	+25.000	€ 150.000	€ 140.000	-10.000	-115.000
2020	€ 200.000	€ 110.000	-90.000	€ 595.000	€ 443.000	-152.000	-333.000
2021	€ 160.000	€ 148.000	-12.000	€ 5.410.000	€ 1.047.000	-4.363.000	-899.000
2022	€ 0	€ 411.000	+411.000	€ 1.491.000	€ 1.798.000	+307.000	-1.387.000
2023	€ 771.000	€ 680.000	-91.000	€ 5.614.000	€ 2.837.000	-2.777.000	-2.157.000
2024	€ 608.000	€ 792.000	+184.000	€ 2.225.000	€ 1.796.000	-456.000	-1.004.000

Bron: Jaarverslagen 2019-2024 provincie Overijssel, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland

In 2019 had deze prestatie betrekking op het Regionaal Adaptatieplan (RAP), vanaf 2020 op het Investeringsbesluit HDW. Uit de begeleidende tekst komen vooral procesmatige en faciliterende acties naar voren. Zo wordt er gerapporteerd over het participeren in de werkregio's en in ZON, het werken aan beleidsstukken (zoals het Investeringsvoorstel en de uitvoeringsagenda's van de werkregio's), het verwerken van klimaatadaptatie in de Omgevingsvisie en het stimuleren van bestuurlijke partners via de eerder behandelde subsidieregelingen. In de begeleidende tekst wordt de onderbesteding geadresseerd. In 2021, het jaar met de meeste onderbesteding, wordt de onderbesteding verklaard door het achterblijven van aanvragen voor cofinanciering voor DPRA-maatregelen en aanvragen voor financiering van klimaatadaptieve pilots. Deze pilots zijn volgens de jaarrekening gekoppeld aan deze cofinanciering. De cofinanciering blijft achter omdat de werkregio's de Impulsregeling niet in één keer aanvragen, wat de verwachting was vanuit de provincie, maar dit in fases doen. Ook in andere jaren wordt de onderbesteding verklaard door het uitblijven van aanvragen voor subsidie en cofinanciering.

Werken aan voldoende oppervlakte- en grondwater

Tabel 14: Begroting en realisatie van prestatie 1.2.2 (1.5.1 in 2019)

Jaar	Baten begroot	Baten gerealiseerd	Verschil	Lasten begroot	Lasten gerealiseerd	Verschil	Saldo (gereal.)
2019	€ 1.682.000	€ 1.619.000	-63.000	€ 3.616.000	€ 3.476.000	-140.000	-1.857.000
2020	€ 437.000	€ 450.000	+13.000	€ 1.347.000	€ 607.000	-740.000	-157.000
2021	€ 830.000	€ 664.000	-166.000	€ 3.471.000	€ 400.000	-3.071.000	264.000
2022	€ 399.000	€ 321.000	-78.000	€ 1.856.000	€ 1.675.000	-181.000	-1.354.000
2023	€ 14.041.000	€ 18.394.000	+4.353.000	€ 16.718.000	€ 19.122.000	+2.404.000	-728.000
2024	€ 9.944.000	€ 5.419.000	-4.525.000	€ 10.445.000	€ 5.510.000	-4.935.000	-91.000

Bron: Jaarverslagen 2019-2024 provincie Overijssel, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland

In 2019 had deze prestatie betrekking op de eerste fase van ZON, vanaf 2020 wordt er aangegeven dat er ook gewerkt wordt aan het programma van de tweede fase en vanaf 2023 wordt er uitvoering gegeven aan de tweede fase. In de begeleidende tekst worden verschillende soorten acties vermeld. Zo rapporteren GS over het opstellen van documenten (het Werkprogramma van de tweede fase en de Grondwateragenda), het sluiten van bestuurlijke afspraken (de Bestuursovereenkomst NSP-GLB 2023-2027), het financieel stimuleren van maatregelen en het zelf nemen van maatregelen zoals het uitvoeren van een haalbaarheidsstudie en het aanpassen van de verdringsreeks. Uit de begeleidende tekst komt naar voren dat er tijdens de eerste fase van ZON sprake was van vertraging bij het uitvoeren van inrichtingsprojecten. Dit had te maken met het feit dat het land waar de projecten plaatsvonden in particulier eigendom is. Bij de prestatie is in alle jaren sprake van onderbesteding, met uitzondering van 2023. De onderbesteding wordt verklaard door vertraging bij het uitbetalen van de middelen uit het Deltafonds door het Rijk in 2022, het uitblijven van aanvragen van cofinanciering en een reservering voor het Investeringsvoorstel HDW. De overbesteding in 2023 wordt verklaard door hogere baten vanuit het Deltafonds en respectievelijk meer aanvragen voor cofinanciering. Dit om het uitblijven van de middelen en uitkeringen in 2022 in te halen.

Werken aan een klimaatrobuust en veilig water- en bodemsysteem (alleen in 2024)

Tabel 15: Begroting en realisatie van prestatie 1.2.1 in 2024

Baten begroot	Baten gerealiseerd	Verschil	Lasten begroot	Lasten gerealiseerd	Verschil	Saldo (gereal.)
€ 32.000	€ 81.000	+49.000	€942.000	€ 695.000	-247.000	-614.000

Bron: Jaarverslag 2024 provincie Overijssel, bewerkt door Rekenkamer Oost-Nederland

In 2024 hebben GS een prestatie toegevoegd waar klimaatadaptatie wordt behandeld. De acties binnen deze prestatie zijn een combinatie van het integreren van klimaatadaptatie in het Regionaal Waterprogramma, waterkwaliteitsdoelen in de KRW en het tot uitvoering brengen van WBS. In het kader van klimaatadaptatie vermelden GS dat ze deel hebben genomen aan de verschillende samenwerkingsverbanden, dat er gewerkt is aan het Regionaal Waterprogramma en dat er is doorgewerkt aan afspraken over droogtemaatregelen in natuurgebieden. Ook willen GS in de ontwerp Omgevingsvisie gebieden aanwijzen om piekberging van waterafvoer op te vangen en willen GS vitale en kwetsbare functies beter tegen wateroverlast beschermen door locatiekeuze en/of ontwerp aan te passen. In de ontwerp Omgevingsvisie van april 2025 is dit punt verwerkt. De uitkomst van de bovenregionale stresstest moet hierbij helpen. Tenslotte wordt ook de DAW-regeling aangehaald. Er is sprake van onderbesteding, dit wordt verklaard doordat verschillende projecten later zijn gestart dan gepland.

Bijlage 1: Onderzoeksopzet

Doel- en vraagstelling

Doelstelling

Het doel van het onderzoek was:

Provinciale Staten te ondersteunen in hun kaderstellende en controlerende rol door inzicht te geven in de rol van de provincie in klimaatadaptatie en de resultaten ervan.

Centrale vraag

Op welke manier zetten de provincies in op klimaatadaptatie en wat is er bekend over de resultaten?

Onderzoeksvragen

Doelen

1. Wat zijn de landelijke kaders en doelen waarbinnen de provinciale inzet op klimaatadaptatie wordt vormgegeven?
2. Welke doelen wil de provincie bereiken op het gebied van klimaatadaptatie?
 - a. In welke mate zijn deze doelen duidelijk geformuleerd?
 - b. Welke gevolgen van klimaatverandering noemen de provincies als aanleiding voor hun doelen?

Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden

3. Welke wettelijke taken en bevoegdheden heeft de provincie op het gebied van klimaatadaptatie?
4. Welke (overheids-)organisaties zijn betrokken bij de provinciale opgave voor klimaatadaptatie en hoe zijn de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor klimaatadaptatie verdeeld?

5. In welke mate is er sprake van een duidelijke verdeling van taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden op het gebied van klimaatadaptatie?

Inzet

6. Wat is de inzet van de provincie voor het realiseren van de beleidsdoelen op het gebied van klimaatadaptatie?
 - a. Welke instrumenten zet de provincie in om de doelen te bereiken?
 - b. Welke middelen worden daarvoor ingezet?
7. In welke mate kan de inzet gekoppeld worden aan de provinciale doelstelling en verantwoordelijkheden op het gebied van klimaatadaptatie?

Realisatie en informatievoorziening PS

8. Wat is bekend over de resultaten en realisatie van (tussen)doelen van de inzet op klimaatadaptatie waar de provincie bij betrokken is?
9. In hoeverre zijn PS geïnformeerd over de resultaten en realisatie van (tussen)doelen van beleid op het gebied van klimaatadaptatie waar de provincie bij betrokken is?

Normenkader

Voor het opstellen van onze bevindingen hanteerden we een normenkader. Het normenkader voor dit onderzoek naar klimaatadaptatie staat in de onderstaande tabel.

Onderdeel	Vragen	Norm
Doelen	1,2	De doelen zijn meetbaar en tijdgebonden geformuleerd.
Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden	3,4,5	De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn duidelijk verdeeld en belegd; provincie en partners erkennen elkaars taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en partijen geven hier invulling aan.
Inzet	6,7	De inzet vloeit logisch voort uit provinciale doelen en taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden.
Realisatie en informatievoorziening PS	8,9	- GS hebben zicht op de resultaten van de inspanningen op het gebied van klimaatadaptatie. - Beoogde resultaten en (tussen)doelen van klimaatadaptatie zijn gerealiseerd en behaald, dan wel door GS voorzien van een verklaring. - GS hebben PS conform daarover gemaakte afspraken geïnformeerd over inzet en resultaten op het gebied van klimaatadaptatie.

Bron: Rekenkamer Oost-Nederland

Onderzoeksmethodiek

Methoden

Voor dit onderzoek naar klimaatadaptatie gebruikten we verschillende onderzoeksmethoden. Naast een analyse van wet- en regelgeving, rapporten, Statenvoorstellen en -brieven, P&C-documenten, GIS-data, en interne notities namen we interviews af met ambtelijk betrokkenen binnen de provincie zelf en van samenwerkingspartners.

Betrokkenheid Staten

Voor de start van het onderzoek voerden we gesprekken met PS-leden in beide provincies. In Gelderland vond dit plaats op 12 februari, in Overijssel op 18 februari. In deze gesprekken is de beoogde focus van het onderzoek toegelicht en bleek uit de vragen dat er belangstelling is bij PS voor dit onderzoek. In de gesprekken werd duidelijk dat een strikte afbakening van het onderzoek noodzakelijk is om het onderzoek uitvoerbaar te houden; dit betekent ook mogelijk dat niet alle vragen van Statenleden met dit onderzoek worden beantwoord. Wel hoopt de Rekenkamer een breed inzicht te bieden van de rol van de provincie binnen klimaatadaptatie.

Bijlage 2: Bronnenlijst

Interviews

Ten behoeve van dit onderzoek is er gesproken met acht ambtenaren van de provincie Overijssel en zeven betrokkenen bij samenwerkingsverbanden.

Documenten provincie Overijssel

- Provinciale Staten van Overijssel (2020). Motie 'Meer drinkwaterpunten in Overijssel'.
- Provincie Overijssel. Openbaar Subsidieregister voor de jaren 2019 t/m 2024.
- Provincie Overijssel (2017). 2017/0440475 Regionaal Adaptatie Plan (afgekort: RAP) voor Overijssel.
- Provincie Overijssel (2020). Beleidsbrief 2020/0018452 Hitte, Droogte en Wateroverlast.
- Provincie Overijssel (2020). Beleidsbrief 2020/0130194 Hitte, Droogte en Wateroverlast.
- Provincie Overijssel (2021). Informatie behorende bij Statenvoorstel Hitte, Droogte Wateroverlast.
- Provincie Overijssel (2021). Investeringsvoorstel 2021/0016746 Hitte, Droogte en Wateroverlast. Inclusief videobestand commissievergadering (24/03/2021) en PS vergadering (31/03/21).
- Provincie Overijssel (2021). Programma Klimaatadaptatie 2019-2023 (*intern document*).
- Provincie Overijssel (2021). Regionaal Waterprogramma Overijssel 2022-2027
- Provincie Overijssel (2023). Evaluatie programma Natuur voor Elkaar.
- Provincie Overijssel (2023). Investeringsvoorstel Programma Natuur voor Elkaar 23-001402.
- Provincie Overijssel (2023). Omgevingsvisie.
- Provincie Overijssel (2023). Statenbrief D2022-12-004372/ Hitte Droogte Wateroverlast.
- Provincie Overijssel (2024). Concept Omgevingsvisie.

- Provincie Overijssel (2024). Natuurbeheerplan.
- Provincie Overijssel (2025). Ontwerp Omgevingsvisie.
- Provincie Overijssel (2025). Ontwerp Regionaal Waterprogramma 2026-2030.
- Provincie Overijssel. P&C documenten voor de jaren 2019 t/m 2024.

Documenten samenwerkingsverbanden

- Diverse visiestukken en uitvoeringsprogramma's van de vier Overijsselse werkregio's.
- Jaarplannen, tussenrapportages, projectenlijsten, declaraties en jaarverslagen van de vier Overijsselse werkregio's voor de jaren 2019 t/m 2024 (*interne documenten*).
- Waterschap Drents-Overijsselse Delta (2023). Haarvaten op peil Uitvoeringsprogramma 2023-2027 (*intern document*).
- Werkprogramma Zoetwater Oost-Nederland (2021).
- ZON (2024). Voortgangsrapportage ZON Fase 2 (*intern document*).

Documenten landelijk

- Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie (2014).
- Deltabeslissing Zoetwater (2021).
- Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie (2018).
- Deltaplan Zoetwater 2022-2027 Fase 2 (2021).
- Evaluatie NAS (2022).
- Ministerie van I&W (2021). Kamerbrief 31 710.
- Ministerie van I&W (2022). Kamerbrief Water en Bodem Sturend.
- Ministerie van I&W (2024). Kamerbrief Water en Bodem naar aanleiding van het Tweeminutendebat Water 8 oktober 2024.
- Nationaal Deltaprogramma (2025).
- Nationaal Uitvoeringsprogramma Klimaat Adaptatie (2023).
- Nationale Adaptatie Strategie (2016).

Websites

- Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (april 2024). Wie zijn wij?. <https://agrarischwaterbeheer.nl/wie-zijn-wij/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Impulsregeling klimaatadaptatie. <https://klimaatadaptatienederland.nl/beleid/nationale-aanpak/dpra/deltaplan/stimuleren-faciliteren/impulsregeling-klimaatadaptatie/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Informatiepunt Leefomgeving. Verdringingsreeks: rangorde bij waterschaarste. <https://iplo.nl/thema/water/beheer-watersysteem/verdringingsreeks/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Klimaatadaptatie Nederland (juni 2025). Tweede werkgroep zet nieuwe stappen voor Regionale Monitor Klimaatadaptatie.

- <https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/nieuws/2025/tweede-werkgroep-zet-nieuwe-stappen-rmk/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Klimaatadaptatie Nederland (mei, 2018). Werkregio's Ruimtelijke adaptatie van start.
<https://klimaatadaptatienederland.nl/actueel/actueel/nieuws/2018/werkregio/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Klimaatadaptatie Nederland. Werkregio's.
<https://klimaatadaptatienederland.nl/beleid/nationale-aanpak/dpra/organisatie/werkregio/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Klimaat-effectatlas. <https://www.klimaat-effectatlas.nl/nl/>. Geraadpleegd op 31 januari 2025.
- KNMI (juni, 2025). Liveblog: hitte en onweersbuien vanaf eind juni 2025
<https://www.knmi.nl/over-het-knmi/nieuws/aanhoudende-hitte-eind-juni-2025>
Geraadpleegd op 4 september 2025.
- NAS. NAS adaptatietool voor de analyse van klimaatrisico's. <https://nas-adaptatietool.nl/>. Geraadpleegd op 18 september 2025.
- Nationaal Deltaprogramma. Organisatie. Geraadpleegd op 31 januari 2025.
<https://www.deltaprogramma.nl/deltaprogramma/organisatie>
- Nationaal Deltaprogramma. Voorkeursstrategie Hoge Zandgronden. Geraadpleegd op 31 januari 2025. <https://www.deltaprogramma.nl/gebieden/hoge-zandgronden/voorkeursstrategie>
- Provincie Drenthe (februari 2025). Provincies Drenthe en Overijssel en WMD Drinkwater nu volwaardig lid van Samenwerking Noordelijke Vechtstromen.
<https://www.provincie.drenthe.nl/actueel/nieuwsberichten/2025/februari/provincies-drenthe-overijssel-wmd/>
- Provincie Overijssel. Deltaplan Agrarisch Waterbeheer Overijssel 2024-2027.
https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Landbouw/Deltaplan_Agrarisch_Waterbeheer_Overijssel_2024_2027. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Provincie Overijssel. Groene schoolpleinen.
https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Natuur_en_landschap/Groene_schoolpleinen. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Provincie Overijssel. Klimaatadaptatiemaatregelen 2021-2027.
https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Natuur_en_landschap/Klimaatadaptatiemaatregelen_2021_2027. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Provincie Overijssel. Natuur voor Elkaar- inwonersinitiatieven.
https://regelen.overijssel.nl/Producten_en_diensten/Subsidies/Wonen_en_leefbaarheid/Natuur_voor_Elkaar_inwonersinitiatieven. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Rijksoverheid. Nederland voorbereiden op gevolgen klimaatverandering. Geraadpleegd op 31 januari 2025.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatadaptatie>
- STOWA. Blauwe diensten.
<https://www.stowa.nl/deltafacts/zoetwatervoorziening/droogte/blauwe-diensten>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Stresstest Twents Waternet. <https://nelen-schuurmans.nl/case/stresstest-twents-waternetwerk/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.

- Subsidie aanvragen.nl. Vraag eenvoudig je subsidie aan.
<https://subsidieaanvragen.nl/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Tubantia (mei 2021). Bonnen voor gratis regenton in Tubbergen zijn in mum van tijd op. <https://www.tubantia.nl/tubbergen/bonnen-voor-gratis-regenton-in-tubbergen-zijn-in-mum-van-tijd-op~a6c954574/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Verhalen over een veranderend klimaat in Twente.
<https://nens.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=566d45ca718b48d28bc76b106e59e390/>. Geraadpleegd op 4 september 2025.
- Waterschap Drents-Overijsselse Delta. Word klimaat actief.
<https://www.wdodelta.nl/word-klimaat-actief>. Geraadpleegd op 4 september 2025.

Bestuurlijke overeenkomsten en wet- en regelgeving

- Bestuursakkoord Klimaatadaptatie (2018).
- Bestuursakkoord Waterketen (2007). <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-27625-100-b2.pdf>
- Bestuursovereenkomst cofinanciering NSP-GLB 2023-2027 (2023) (*intern document*).
- Bestuursovereenkomst Haarvaten op Peil (2022) (*intern document*).
- Bestuursovereenkomst Waterverdeling regio IJsselmeergebied (2022).
- Bestuursovereenkomst Zoetwatervoorziening Oost-Nederland 2022-2027 (2021)
- Diverse bestuursovereenkomsten van de vier Overijsselse werkregio's.
- Omgevingsverordening Overijssel. Afdeling 2.2 Omgevingswaarden.
https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR706717/1?#chp_2_subchp_2.2
- Omgevingsverordening Overijssel. Afdeling 4.4 Sturen op water en bodem. Artikel 4.13 (klimaatrobuust water- en bodemsysteem).
https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR706717/1#chp_4_subchp_4.4.
- Omgevingsverordening Overijssel. Afdeling 5.2 Regionale verdringingreeks.
https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR706717/1#chp_5_subchp_5.2.
- Tijdelijke Impulsregeling Klimaatadaptatie 2021.2027.
<https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0044224&z=2021-01-01&g=2021-01-01>
- Uitvoeringsbesluit subsidies Overijssel 2017. Paragraaf 2.15 Klimaatadaptatie.
https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR601224/61#hoofdstuk_2_paragraaf_2.15
- Uitvoeringsbesluit subsidies Overijssel 2022. Paragraaf 2.10 Klimaatadaptatiemaatregelen Werkregio RIVUS.
https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR679264/#hoofdstuk_2_paragraaf_2.10
- Uitvoeringsbesluit subsidies Overijssel 2022. Paragraaf 2.5 Deltaprogramma Zoetwater regio Oost 2022-2027.
https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR679264/#hoofdstuk_2_paragraaf_2.5

Overig

- Commissie Beukema (2021). Advies inzake verdeling GLB-middelen voor verbreed subsidiestelsel Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer.
<https://partnersforinnovation.com/wp-content/uploads/2022/02/Advies-Commissie-Beukema-DEF.pdf>
- IPO (2018). Position paper 'Naar een klimaatbestendig Nederland'.
<https://www.ipo.nl/media/bcwl5yp/ipo-position-paper-klimaatadaptatie-20200507-35580.pdf>
- Williams, A. P., Abatzoglou, J. T., Gershunov, A., Guzman-Morales, J., Bishop, D. A., Balch, J. K., & Lettenmaier, D. P. (2019). Observed Impacts of Anthropogenic Climate Change on Wildfire in California. *Earth S Future*, 7(8), 892–910.
<https://doi.org/10.1029/2019ef001210>